

banka

meslek
ve fikir
dergisi

Sevgili Okuyucularımız	3	Banka Dergisi
Kalkınmanın İç Finansmanı, Menkul Kıymetler Borsası ve Bankalarımız	5	Ali Şakir Ağanoğlu
Vadeli Kredi Problemimiz	13	Doç. Dr. Atilla Gönenli Oktay Tulpar
İşletmelerdeki Belli Başlı Fonksiyonların Yürütülmesinde Hesap İşleriyle Hesap Plânının Önemi	22	Aziz Tahsin Balkanlı
Bankalarda Teminat ve Kefâlet Mektubu Muamelesi	30	Vedad Onur
Anonim Şirketlerde Pay Bedellerinin Ödenmemiş Kısımlarının Tahsiline İlişkin Bir Yargıtay Kararı	38	Av. Dündar Özbil
Sigorta Enstitüsü	46	Hayri Başer
Piyasa Durumu	49	Yıldırım Kılış
Okuyucu Soruları	54	Banka Dergisi

eylül - 1967

cilt : 4 sayı : 9

GELECEĞİ
İÇİN

SİZE
GÜVENİYOR

SİZ DE
AKBANK'a
GÜVENİN

1967
YILINDA

5 MİLYON
AKBANK

Mobil takdim eder

BÜYÜK YAĞ

Mobiloil Super
SERVİSTE İLK HAKİKİ
10W/40 MOTOR YAĞI

TELEKOMÜNİKASYON SAHASINDAKİ
BÜTÜN İHTİYAÇLARINIZ İÇİN GÜVENLE
BAŞ VURACAĞINIZ TEK MÜESSESE

Türktelefon Ltd. Şti

VE ŞUBELERİ EMRİNİZDEDİR

Muhtelif marka her kapasitede
otomatik , yarı otomatik , manyetolu

TELEFON SANTRALLARI

- TELEFON APAREYLERİ
- ŞEF SEKRETER CİHAZLARI
- KAPICI TELEFONLARI
- RAPİDOFON CİHAZLARI
- AVRUPA MALI KADMIYUM NİKEL
SANTRAL AKÜMÜLATÖRLERİ
- HER ÇEŞİT TELEFON MALZEMESİ

BOL YEDEK PARÇA - GARANTİLİ MONTAJ
MÜKEMMEL BİR TEKNİK SERVİS

MERKEZ : Galatasaray, Yeni çarşı DARFILM han No. 40
İstanbul Tel. • **44 75 00** (09 - 08 - 07)

ŞUBELER : Ankara Tel. : 17 50 80 - 17 55 45
İzmir Tel. : 34802 - 35621
Adana Tel. : 1597

SEVGİLİ OKUYUCULARIMIZ

Bugüne kadar sizlere her vaadimizi geciktirmeden yerine getirmeğe çaba gösterdik. Ne mutlu bizeki, bu konuda mahcup da olmadık. Ancak, bunlardan birinin gerçekleşmesi hayli uzadı, zaman aldı. 1966 Yılı Ocak sayımızda, bu sütunlarda, şöyle demiştik.

«İleride, malî bünyemiz güçlendikçe, bankacılığımızda her yıl en başarılı etüdü yapana bir bankacılık armağanı vermeği tasarlamaktayız.»

Bu vaadi gerçekleştirilebilmek için epey uğraştık. Bu maksatla, bankalarımızın yardımı ile özel bir fon kurulmasına çabaladık. Ve esef edilir ki, bir kısım bankalarımız bu alanda da en ufak bir ilgi göstermedi.

Bu hususta bankalarımıza yazdığımız mektubu sütunlarımıza aynen alarak, okuyucularımızın ve bankalarımızın dikkatlerine sunuyoruz. Böylece, bankalarımızı, mensuplarının çalışmalarını değerlendirecek, bankacılığımızın gelişmesinde yararlı olacak bu teşebbüse katılmağa yeniden davet ediyor, kendilerinden bu desteği bekliyoruz.

Mektup metni şöyledir :

«Dergimiz, Bankacılar arasında her yıl «en iyi etüd» yarışması tertiplemeği düşünmektedir. Böylece, yılın Bankacılık alanında bulunacak en iyi etüdü Dergimiz bünyesinde veya ayrı bir eser olarak yayınlanacaktır.

Yılın en iyi etüdünü, yarışmaya katılacaklar arasında ilmi, meslekî bir heyet seçecektir. Yine bu heyet her yıl etüd konusunu da tesbit edecektir.

Ödüller :

1. 5.000 T.L.
2. 2.500 T.L.
3. 1.000 T.L. olacaktır.

Bu teşebbüsümüz bankalarımızca yeteri kadar ilgi gördüğü takdirde yarışmaya katılma şartları daha etraflı şekilde Sayın Müessesenize bildirilecektir.

Dergimiz, malî kaynakları itibariyle böyle bir yarışmanın ödülleri ve masraflarını sağlayacak güçte olmadığından, ödül tutarlarını ve masraflarını karşılamak üzere Bankalarımıza başvurmayı uygun bulduk. Bu amaçla yapılacak yardımlar (Dergimiz adına) ayrı bir hesapta toplanacak ve oradan başarılı yarışmacılara ödenecektir.

Müessesenizin bu teşebbüsümüze destek olacağını, yardımlarını esirgimeyeceğini ümit etmekteyiz. Böyle bir Bankacılık fonu'na Müessesenizin TL. yardımında bulunmasına müsaadelerinizi diler, bu husustaki muvafakatinizin bildirilmesini rica ederiz. Saygılarımızla»

Şayet, bir kısım bankalarımız bu teşebbüsün dışında kalırlarsa, bu iş yine gerçekleşecek, ancak, ödüllerde bir azalma olacaktır. Yardım ve destek gördüğümüz bankalarımızın sağladığı imkânlarla önümüzdeki yıl verilmek üzere, bankacılığımızda yılın en iyi etüdünü yapanların çalışmalarını değerlendirecek «Bankacılık Armağanı — En iyi Etüd Yarışması» hakkında daha etraflı bilgi gelecek sayımızda sunulacaktır.

**

Ekonomik ve Sosyal Etüdlere Konferans Heyeti 2/Ağustos/1967 tarihinde, Tarabya Otelinde, «Para Darlığı» konusunda bir açık oturum tertipledi. Açık oturum, geniş bir iş adamı ve bankacı topluluğu tarafından da ilgi ile izlendi. Açık oturuma, Prof. Feridun Ergin, Prof. Besim Üstünel, Prof. Aydın Yalçın, Doç. Dr. Oktay Yenal, Aslan Başer Kafaoglu, Bülent Yazıcı, Hulki Alisbah tartışmacı olarak katıldılar; toplantıyı Prof. Memduh Yaşa yönetti.

Açık oturum, dinleyici olarak katılanların sorularının tartışmacılar tarafından cevaplanmasına imkân verilerek daha da canlı bir hava kazandı ve 4,5 saat kadar sürdü.

Para darlığının sebepleri ve giderilmesi çareleri enine boyuna tartışıldı. Oturumda tartışmalar bir sonuca bağlanmamakla birlikte; para darlığını bir likidite bûhranına dayayan ve bu durumun düzeltilmesi için para kredi, bankacılık sistemimizi yeniden bir gözden geçirmeği öngören - ki bu görüş bizce de paylaşılmaktadır - teklifin genel bir tasvip gördüğü rahatca söylenilebilir.

**

Geçen sayımızda. Başbakanın «Torpil Genelgesi» ile ilgili yazımızda, bazı tashih hataları olmuştur. Meselâ, «Hükümetin iktisadî devlet teşekküllerinde en üst yönetici sınıfı teşkil eden ve tayinleri Hükümete ait bulunan Genel Müdür ve Muavinleri üzerindeki tasarruf yetkisini tabii karşılamak lâzımdır.» Cümlesindeki, «yetkisi» kelimesi, «tekisi» şeklinde çıkmıştır.

Yine, «Anayasamız kamu kuruluşlarından yararlanmada vatandaşlar arasında bir fark gözetilemeyeceğine kesinlikle işaret etmektedir.» cümlesinde, «yararlanma» kelimesi atlanmıştır.

Yanlışlıklar için özür dileriz.

Sevgi ve Saygılarla
BANKA Dergisi

BANKA

AYLIK MESLEK ve FİKİR DERGİSİ
EYLÜL - 1967 - CİLD 4 - SAYI : 9

Sahibi : Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şti. adına: Dr. Nezh H. Neyzi,

Yazı İşleri Müdürü : Yıldırım Kılıç

Basıldığı Yer : Yenilik Basımevi

İdare Yeri : İmam Sok. No.: 1 Kat: 3 - Beyoğlu

Yönetim Komitesi : Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, Necdet Durakbaşa, Dr. Mustafa A. Aysan, Alp Gürus, Dr. Nezh H. Neyzi

Ankara Temsilcimiz : Hikmet Keyman

Abone : Yıllık 30 TL., Altı Aylık 15 TL.

İlan Tarifesi : Arka Dış Kapak 700 TL., Arka İç Kapak ve 2. Sahife 500 TL., Ön İç Kapak ve 1. Sahife 600 TL., İç Sahifeler 400 TL., Abone ve ilân bedelleri Derginin T. C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesindeki 768 numaralı ve T. İş Bankası A. Ş. Parmakkapı Şubesindeki 271 numaralı hesabına gönderilebilir.

KALKINMANIN İÇ FİNANSMANI, MENKUL KIYMETLER BORSASI VE BANKALARIMIZ

Ali Şakir AĞANOĞLU

Plânlı iktisadi kalkınma çalışmalarının başlıca hedeflerinden biri de Türk ekonomisini dış yardımlara muhtaç olmaktan kurtarmaktır. Ancak, yapılan hesablara göre, İkinci Beş Yıllık Plân devresinden sonra da, kalkınmanın devam ettirilebilmesi için dış finansmana ihtiyaç duyulacağı anlaşılmaktadır. Yıllık milli gelirin önemli bir kısmını istihlâk dışında tutmak ve tasarruf edilecek kıymetleri yatırımlara intikâl ettirmek.. Daha uzun yıllar Türkiyenin en önemli meselesini teşkil edecektir.

İkinci Beş Yıllık Plân devresinde 119 milyar liralık yatırım yapılması tasarlanmıştır. Bu yatırımın % 91 ini teşkil eden 109,01 milyar liralık kısmının iç kaynaklardan sağlanacağı ve beş yıl içerisinde 10 milyar liralık dış finansman ihtiyacı duyulacağı hesaplanmıştır. Yatırımların sektörlerine göre iç finansman kaynakları da değişmektedir. Toplam yatırımların % 52 sini teşkil eden Kamu Sektörü yatırımları için baş vurulacak kaynaklar her yıl devlet bütçesine konacak yatırım ödenekleriyle Kamu İktisadi İşletmelerinin yıllık kârlarından ve bu işletmelerin sağlayacakları kredilerden meydana gelecektir. Devlet bütçelerinin her yıl % 10 - 15 nisbetinde açık vermesi mütad hâle gelen bir memlekette 60 milyar liranın üstünde bir hacim taşıyan Kamu Sektörü yatırımlarının ne nisbette gerçekleştirilebileceğini kestirmek güçtür. Özel sektöre bırakılan yatırımlar için ise, yeterli malî kaynak bulunup bulunamayacağı hususu şüphe ve endişe ile takip edilen bir konudur.

Millî gelirden yapılan tasarrufların beş yıl içinde % 12,2 nisbetinde arttırılarak, 1967 yılında % 17,9 nisbetinden 1972 yılında % 22,6 nisbetine çıkarılabileceği Plânda öngörülmekte ve tekmiil yatırım hesapları bu faraziyeye dayatılmaktadır. Halbuki, yüksek gelirli memleketlerde dahi tasarruf imkânları % 8 ilâ 12 nisbetleri arasında bulunur - ken Türkiye gibi geliri en zarurî ihtiyaçlarını güçlükle karşılayabilen bir ülkede % 22 nisbetine kadar yükselecek bir ölçüde tasarruf yapı-

labileceğini kabul etmek çok ileri bir nikbinlik sayılır. Nitekim, Plân içerisinde de gönüllü tasarrufların yeterli olmayacağı belirtilmekte ve Kamu tasarruflarını artırıcı bir politikanın takibine zaruret olduğu hususu üzerinde ısrar edilmektedir.

Tasarruf imkânlarını kısıtlıyan gelir azlığının yanı sıra, tasarrufu teşvik eden ve ferdi tasarrufların toplanmasına ve sermaye haline getirilmesine yardım eden müesseselerin yeterli olmadığını da belirtmek icap eder. Özel tasarrufların toplanmasına ve yatırım sahalarına intikâl ettirilmesine hizmet eden müesseseler Menkul Kıymetler Borsası ve Bankalardır.

Kırkbeş yıla yaklaşan Cumhuriyet devrinde Türkiyede bir çok müesseseler kurulmuş ve geliştirilmiştir. Lâkin, Batı ülkelerindeki benzerleri gibi faaliyet gösteren bir Menkul Kıymetler Borsası geliştirilememiştir.

İkinci Dünya Savaşını takip eden devrede Türkiyede anonim şirket halinde kurulan sınaî ve ticarî teşebbüsler oldukça başarılı bir istikâmette gelişmektedirler. İktisadi kalkınmasını Karma Ekonomi düzenine bağlamış bir memleket olarak özel teşebbüsün daima başarılı olmasını ve Türkiyenin iktisaden kendine yeter hale gelmesinde bu sektörün de görevini hakkile yapmasını temenni etmekteyiz. Özel sektörün bugün en çok şikâyetçi olduğu konu sermaye yetersizliği ve kredi bulma güçlüğüdür. Aslında bu güçlük özel sektörün kendi bünyesinden ve hatalı tutumundan doğmaktadır. Mevcut anonim şirketlerin büyük kısmı, sermayesi muayyen kimselerin elinde toplanmış dar birer aile şirketi halindedir. Sermaye kaynağı geniş halk topluluğuna yayılmamakta, teşebbüsün sevk ve idaresine kurucu ve aslı sermayedarlar dışında başka bilgi ve ihtisasların iştirâki sağlanmamaktadır.

Özellikle, sermaye temini hususunda anonim şirketlerin halka yayılmaları mümkündür. Bunun için de hukukî bir zemin mevcuttur. Eski ve yeni ticaret kanunlarımızda, anonim şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerile ilgili yeterli hükümler vardır. Lâkin, bu hükümlere göre hisse senetlerini piyasaya çıkaran anonim şirketlere rastlamak henüz mümkün olmuyor. Türk Ticaret Kanununun 420 inci maddesinde : «Anonim şirketler ödünç para bulmak için itibarî kıymeleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkaracakları borç senetleri...» diye vasıflandırılan tahvillerle kredi bulma yoluna gidilmesi de özel sektör için henüz açılmamış bir finansman kapısı halindedir.

İş sahaları ve hüviyetleri itibarile tanınmış ve halkın ilgisini çekecek durumda bulunan şirketlerin kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçları için bir, iki veya beş sene vadeli tahvil çıkarmaları banka kredilerinden daha elverişli bir finansman yolu olur. Bugünkü şartlarda, banka kre-

dilerinin yüksek maliyeti özel sektörün çok şikâyet ettiği bir konudur. Resmen kabul edilen faiz ve komisyonların üzerine çeşitli masrafların eklenmesile, iki üç ay vadeli kredilerin maliyetleri % 18 e ve hatta bazan % 20 ye kadar çıkmaktadır. Halbuki, % 10 % 12 nisbetinde faiz taahhüdünü ihtiva eden bir tahvilin cazip bir yatırım olarak müşteri bulunması mümkündür. Bu yol, bir taraftan sınai veya ticari teşebbüse daha ucuz bir kaynak sağlayacak; diğer taraftan da tasarruf arzusunu teşvik edecektir. Burada önemli olan husus, tahvillerin alım-satım piyasası olarak Menkul Kıymetler Borsasının düzen içinde çalışması ve tahvil çıkaracak işletmelerin dikkat ve itina ile mükellefiyetlerini yerine getirmeleridir. Banka kredilerinin kullanılmasında gösterilen hassasiyet tahvillerin alım, satım ve faiz tediyeleri ve itfaları üzerinde de gösterilirse bu finansman yolunun başarı ile gelişmemesi için bir sebep yoktur. Tasarruf sahipleri için önemli olan husus, yaptıkları yatırımın muayyen zamanlarda faizlerinin alınması ve istendiği zaman eldeki vesikanın paraya çevrilebilmesidir. Her yatırımda göz önünde tutulan esaslar güven, gelir yüksekliği ve muamele kolaylığıdır. Bu hususların sağlanması da menkul kıymetler borsasının esas fonksiyonlarını teşkil eder.

Bankaların mevduata verdikleri faizlerin üstünde kâr veya faiz ödemek üzere şirket hisse senedi veya tahvillerinin piyasaya çıkarılması tasarrufu teşvik edecek bir yeni hareket olacaktır. Bugünkü imkânlarla göre, yılda iki milyar liraya yakın bir tasarruf sağlanacağı tahmin edilir.

Menkul Kıymetler Borsasının gelişmesi, bir bakıma bankaların mevduat toplama hareketlerinin aleyhine bir hareket olarak görülebilir ve şahıs tasarruflarının bankalardan kıymet borsasına kayması şeklinde gelişecek bir hareketin de umumî tasarruf hacminde bir değişiklik yapmayacağı ileri sürülebilir. Önemli olan husus, halkta tasarruf arzusunu kamçulamaktır. Bugünkü çalışma sistemleriyle bankaların millî tasarrufu hızlandırabileceklerini beklememekteyiz. Umumî tasarrufu teşvik ile halkın tasarruflarını toplamak ve toplanan tasarrufları kredi olarak iş hayatının ihtiyaçlarına arz etmek hususlarında bankalarımızın hizmetlerinin yeterli olduğunu söylemek de mümkün değildir. Plânlı kalkınma devresinde bankacılığımızın yeni bir düzene sokulması zaruridir.

1966 yılı sonu itibarile, bankaların iktisadî hayatımıza sağladıkları kısa, orta ve uzun vadeli kredi imkânları 30 milyar liralık bir hacim ifade ediyordu. Bu meblağ içerisinde 11 milyar liralık kısım, Devlet Sektörü bankaların sermayeleri, ihtiyatları, tahvil çıkarmak suretile sağladıkları uzun vadeli istikrazlar ve özel kanunlarla elde ettikleri fon-

lardı. Bankalara ve ekonominin sektörlerine göre bu kredilerin dağılışı da şöyle idi :

(Rakkamlara üç sıfır ilâve edilecektir)

<u>Kredi sahaları</u>	<u>Devlet Bankaları</u>	<u>Özel Bankalar</u>	<u>T o p l a m</u>
Ziraî krediler..	4.530.557.	39.544.	4.570.101.
İnşaat kredileri..	1.953.254.	—	1.953.254.
Meslek kredileri..	426.728.	—	426.728.
Kalkınma yatırımları.	6.692.833.	787.208.	7.480.041.
Ticari saha...	8.476.886.	7.912.141.	16.389.027.
		Toplam.	30.819.151.

Bu krediler, kalkınma gayreti içinde olan ekonomimiz için yeterli değildir. Özellikle, geniş ölçüde sanayileşmenin temelini teşkil eden küçük sanat erbabı ve esnafa sağlanan krediler 500 milyon liradan azdır. Halbuki, memleketin her tarafına yayılmış, dükkân, tezgâh ve atelye şeklindeki küçük sanatların yeteri kadar mâli imkâna kavuşturulması ve bunların geliştirilmeleri iktisadî olduğu kadar sosyal cephesile de kalkınmanın temel konularından birini teşkil etmektedir. Emek ve ihtisasile birlikte küçük sermayesini değerlendirerek çalışan ve geçinen bir orta sınıf halk topluluğu, memleketin huzurunun ve demokratik düzenin temelini teşkil eder. Bankalarımızın bu sınıfın ihtiyaçlarına yöneltilmiş bir kredi politikası henüz mevcut değildir.

Kalkınma yatırımlarına ayrıldığı görülen 7,5 milyar liraya yakın kredinin ise büyük kısmı, Devlet İktisadî İşletmelerinin - Sümerbank, Etibank... gibi - yatırım fonlarından ibarettir. Özel sektör bankalarının 787 milyon lira civarındaki kalkınma yatırımlarının büyük kısmı da bunların kendi iştirâkleri olan sınaî işletmelerin finansmanına tahsis ettikleri meblağlardır.

Bankalarımızın Plân uygulamasına yardımcı olarak yatırım teşebbüslerinin finansmanına her yıl yeni imkânlar katabilmeleri, mevduat artışları ve Merkez Bankasının reeskont politikası ile ilgili bir husustur. Bugünkü şekliyle mevduat toplama gayretlerinin müsbet yönleli olduğu gibi isabetli görülmeyen ve fazla külfet tahmil eden tarafları da vardır. Türk Bankacılığının içinde bulunduğu israf düzeninin, Bankalar Kanununun bir neticesi olduğu ileri sürülebilir. Banka hizmetlerini halkın yakınına götürme maksadını çok aşan ölçülerde, büyük şehirlerde şube açma gayretleri bankacılığımızı çok masraflı bir hizmet sahası haline getirmiştir.

Bankalar Kanununun 6. maddesi, bankaların kuruluş ve muhtelif şehirlerde şube açma imkânlarını ödenmiş sermaye ve ihtiyat akçaları miktarlarıyla tahdit etmiştir. Bu takyidât, sermaye ve ihtiyat akçaları fazla olmayan bankaların teşkilâtlarını muhtelif şehir ve kasabalara yay-

malarına engel olmaktadır. Ayrı ayrı şehirlere gidemiyen bankalar bir şehir içinde yayılma yolunu tercih ediyorlar. Bu hal, büyük şehirler içerisinde bankalarımızı lüzumsuz bir rekâbete sürüklemiştir. Mevduat toplama gayretleri olarak gösterilen bu yayılma bankalarımızın hizmetlerini milli ekonomimiz için çok pahalı bir hale getirmektedir.

1966 sonu itibarile, Türkiyede faaliyette bulunan 47 bankanın, şehir ve kasabalara dağılmış 2058 şubesi vardı. Bu şubelerin 402 si İstanbul şehri içinde, 109 u Ankarada, 92 si İzmirde, 32 si Adanada bulunmaktadır. Teşkilâtı 142 şubeyi ihtiva eden bir bankanın 53 şubesi; 27 şubesi olan diğer bir bankanın 18 şubesi; ve 23 şubesi olan bir diğer bankanın da 15 şubesi İstanbul içerisinde. Teşkilâtlarını diğer şehir ve kasabalara götürmek yerine İstanbul içerisinde şube açmak suretile yayılmak, Bankalar Kanununun 6. Maddesinin bir neticesi gibi görünmektedir. Ancak, büyük şehrin her semtinde, her mahallesinde birkaç banka şubesinin açılmasına vardırarak kadar ileri gidilmesi, bir zihniyet değişikliğinden ileri gelmektedir. Nedense, bankacılık eskiden olduğu gibi ağır, ciddi ve vakarlı bir hizmet sahası telakki edilmemektedir.

Mevduat toplamak maksadile bankaların uyguladıkları reklâm ve ikramiye usulleri, tasarrufu artırıcı olmaktan daha fazla tasarrufların parçalanmasına, çeşitli bankalara yayılmasına ve dolayısıyla mevduat toplama hizmetlerinin memleket ekonomisi bakımından masraflı olmasına sebebiyet vermektedir. 1966 yılı sonu itibarile, bankalardaki mevduat hesapları:

<u>Mudi adedi</u>	<u>Hesap bakiyesi..</u>
6 442 326	12.610.565.000.- TL. tasarruf, ve
278 639	6.379.111.000.- TL. diğer mevduat

olmak üzere, cem'an 18.989.676.000.- TL. bakiye göstermekte idi.

Burada, 6.442.326 adet olarak görünen tasarruf mevduatı mudi adedi hakikate uygun değildir.

Bir tasarruf hesabına tahakkuk eden yıllık faizin (200.-) liradan fazlası gelir vergisine tâbi tutulmaktadır. Vergi külfetinden kurtulmak maksadile mudiler hesaplarını küçük meblağlar halinde bir bankanın müteaddit şubelerine yaydıkları gibi, ikramiye keşidelerine katılmak ve kazanmak ümidile mevduatlarını muhtelif bankalara dağıtmaktadırlar. Bu itibarla, bir şahsın üç dört ayrı mevduat hesabı bulunduğunu ve 6 442 326 adete baliğ olan mevduat hesabının hakikatte bir ilâ bir buçuk milyon şahsa ait olduğunu kabul etmek gerekir.

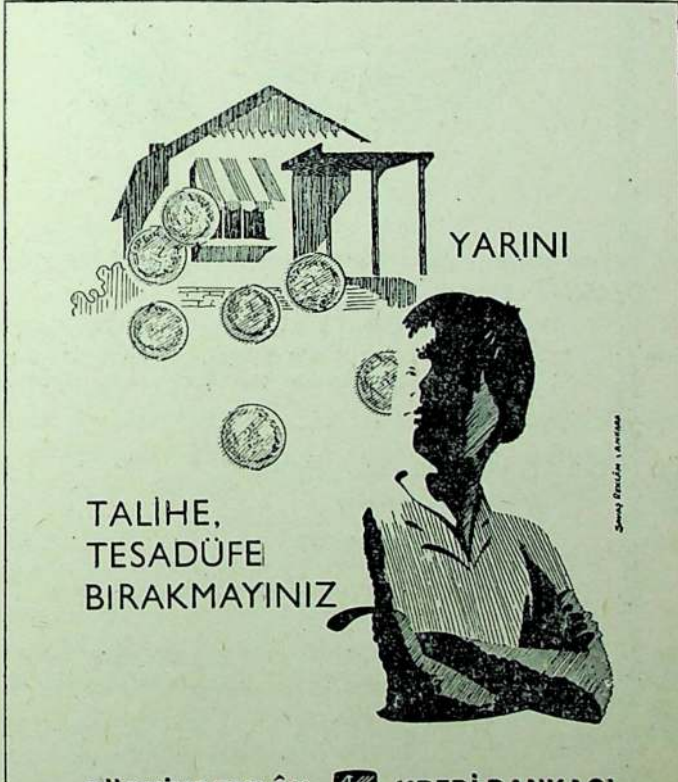
Tasarruf mevduatının % 76 nisbetinde büyük kısmını vâdesiz mevduat teşkil etmektedir. Vadesiz hesap, ihtiyaç halinde ve her istendiği zaman bir kısmı veya tamamı kullanılabilen bir hesaptır. Bugün cari

olan usul, bu hesabın bir cüzdanla kullanılmasını gerektirmektedir. Halbuki, cüzdan kullanmak bankaların büro hizmetlerini arttırdığı gibi müşteriler için de zaman kaybına sebebiyet vermektedir. Her çeşit vadesiz hesaplar için çek usulünün tatbiki zamanı geldiğine kani bulunuyoruz. Yani mevzuat beklemeden bugünkü hukuk ölçüleri içinde çek istimali yoluna girmek mümkündür. Çek kullanmak bankaların büro hizmetlerini azaltacağı gibi mevduat hesaplarının dağılmasını da önleyecektir. Diğer taraftan, halkın günlük alışverişlerini çek kullanarak yapması bankalarda mevduat toplanmasını birkaç misli artıracaktır.

Ferdi tasarrufu teşvik eden âmillerin başında tasarrufun sağlığıcağı menfaat gelir. Bugünkü nisbetlerle tasarruf mevduatına verilen faizler yeterli değildir. Bu faizlerden alınan gelir vergisi Hazine için önemli bir yekûn tutmamakta, buna mukabil hesapların dağılması ve banka hizmetlerinin lüzumsuz yere çoğalmasında âmil olmaktadır. Tasarrufu teşvik maksadile bu vergi kaldırılabilir. Faiz hadlerinin de vadedeli hesaplarda % 8 e ve Vadesizlerde % 4 e kadar çıkarılabileceği kanısındayız. Mevduat faizleri için öteden beri Merkez Bankasının reeskont faiz nisbetleri baz tutulmaktadır. Ancak, Türkiye gibi Merkez Bankası yolu ile kredi imkânı yaratmanın daima enflasyon tehlikesi doğurduğu bir memlekette halkı tasarrufa teşvik edici tedbirler almanın daha isabetli olacağı kanısındayız. Bankaların topladıkları mevduata bugünkünden daha yüksek nisbetlerde faiz ödemeleri mümkündür. Güçlük yaratan husus, Bankalar Kanununun 33 üncü maddesinin mevduat karşılıkları ile ilgili olarak koyduğu tahdidattır. Bankalar, vadeli mevduat için %35 nisbetine ve vadesiz mevduat için de %45 e kadar yükselen bir karşılığı Merkez Bankasına yatırımağa mecbur tutulmaktadır. Bunlara kasa karşılıkları da eklenince, icabında toplanan mevduatın yarısından fazlası banka için kullanılmaz hale gelebilecektir. Merkez Bankasına tevdi edilen meblağ karşılığı bu bankadan belirli bir faiz alınmaktadır. Lâkin, bu faiz bankanın plâsman yapmak suretile sağladığı faiz ve komisyonların çok altında kalmaktadır. Bu itibarla, bankalar topladıkları mevduatın plâsman olarak kullanabildikleri kısmını mümkün olduğu kadar yüksek bir menfaat sağlayarak değerlendirmek gayreti içinde bulunmaktadırlar. Bu hal ise, Türkiyede banka kredilerini iktisadî kalkınmanın ihtiyaçlarına yeterli olmaktan çok uzak ve pek pahalı bir finansman kaynağı halinde bulundurmaktadır. Plânlı Kalkınma devresinde bankacılığımızın daha faydalı bir pozisyona girebilmesini sağlayacak islahat arasında mevduat karşılıkları konusunun da ele alınması zaruri bulunmaktadır.

Merkez Bankasının fonksiyonlarına gelince; bankaların bankası durumunda olması, memleketin malî politikasını ve para piyasasını dü-

zene koyması gereken bu müessesenin kendinden beklenen görevleri layıkile yaptığı söylenemez. Kurulduğu tarihten bu yana Türkiyenin iktisadî bünyesi bir hayli değiştiği halde Merkez Bankasının çalışma sisteminde önemli bir gelişme kaydedilememiştir. Faaliyetlerinin büyük kısmını Hazinesinin para taleplerine cevap vermek; İktisadî Devlet İşletmelerine malî yardım sağlamak... gibi işler teşkil etmektedir. Halbuki, plânlı kalkınma devresinde bu müessesenin plânın uygulanması istikâmetinde bir malî politikanın tatbikcisi olması gerekir. Bankalara reeskont yolu ile kredi sağlamak ve bu kredileri yatırımların desteklenmesi istikâmetinde kullanırmak; kredi piyasasını kontrol etmek, ve gelişen ekonominin ihtiyaçlarına uygun bir kredi ve para politikası takip ve tatbik etmek.. bu müesseseye düşen esaslı vazifelerdir. Bankacılığımızın islâhı düşünülürken Merkez Bankasının bünye ve fonksiyonlarının da yeni bir düzene konulması zaruridir.

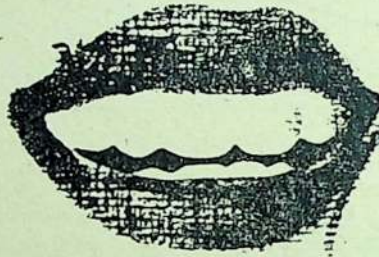

TÜRKİYE EMLÂK **KREDİ BANKASI**

(Basın: 21414-A-21088)

Florürlü ve Heksaklorofenli tek diş macunu

ipana fluorid

1

DIŞ MİNELERİNİ SERTLEŞTİRİR, ÇÜRÜMELERİ ÖNLER (Florür Etkisi)

Çürük başlangıcı olabilecek yumuşak kısımların belirmesini önler ve ağızda meydana gelen tahrip edici asitlere karşı dişlerin direncini artırır, çürümeleri önler.

2

DIŞ ETLERİNİ KUVVETLENDİRİR (Heksaklorofen Etkisi)

Diş etlerinin çekildiği yerlerde ortaya çıkan mine altı tabakasının hassasiyetini gidermede rol oynar, diş etlerini kuvvetlendirir, iltihaplanmalarını önler.

3

AĞIZ SAĞLIĞINI KORUR, KOKULARI GİDERİR (Florür ve Heksaklorofenin Birleşik Etkisi)

Dişlerin, ulaşılması güç, en derin noktalarına nüfuz ederek, besi artıklarını parçalayan mikropların çoğalmasını önler, böylece ağız kokusunu giderir, ağız sağlığını korur.

VADELİ KREDİ PROBLEMİMİZ

Doç. Dr. Atilla GÖNENLİ
(İktisat Fakültesi İşletme
İktisadi Enstitüsü Öğretim
Üyesi)
Oktay TULPAR
(T.C. Turizm Bankası İkti-
sat ve Mali Tahlil Uzmanı)

Giriş

Bu yazımızda memleketimiz işletmelerinin vadeli kredi ihtiyaçları, bu ihtiyaçların nasıl ve ne dereceye kadar karşılandığı, problemin işletmelerimizin finansal problemleri arasındaki yeri ve önemi ve çözümlü için gerekli tedbirler ele alınacaktır.

Hemen bütün çevreler, işletmelerimizin vadeli kredi ihtiyacının karşılanamadığını, bunun genel finansal dengesizlikten doğduğunu (reel etkenleri dikkate almaksızın yapılan analizlerde), bu sebeple, kredi piyasasının genel revizyonu içinde ele alınması gerektiğini kabul etmektedirler. Gerçekten Türkiye'nin enfastrüktür alanında kaydettiği gelişmelerin doğurduğu müteşebbis ruh, genel olarak, her türlü finans ihtiyacını arttırmaktadır. İşte bu yazımızda vadeli kredi ihtiyacının gösterdiği artış üzerinde durulacak ve bu kredi ihtiyacının karşılanması için neler yapıldığı - yapılabileceği ele alınacaktır.

Vadeli kredi

Bu amaçla, önce vadeli kredi (term credit) üzerinde durmak, bu kavramı tanımlamak istiyoruz. Bilindiği gibi, kredi, talep eden açısından tanımlanırsa, gelecekte geri ödemek şartıyla mal ve hizmet elde etme iktidarının elde edilebilmesidir. Tanımda yer alan «gelecekte geri ödemek» zorunluluğu iş ahlâkı ve kararlı piyasa şartlarını gerektirmektedir. Konumuz açısından bu kavramlar üzerinde ayrıntılı açıklamalar öneme sahipse de konuyu dağıtmamak için açıklamalara girişmiyeceğiz.

Krediler çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Ancak kredi türlerinin tanımları arasında genel bir uyuma görülmektedir. Çok kullanılan bir sınıflama örneği olan kısa, orta ve uzun vadeli krediden ne anlaşıldığı da yazarlar ve çeşitli uygulayıcılar arasında değişmektedir. Vadeli kredi ile bir bakıma bu farklılıkları gideren bir tanımlama yapılmıştır. Gerçekten, kısa vadeli kredilerin, genellikle bir yıldan kısa sürede geri ödenmeleri gereken krediler olmasına karşılık, orta vade ile uzun vadenin birbirine karıştığı görülmektedir. Gerçekte vadeli kredi, vadesi bir yıldan uzun olup, kredi talep edenle finanslama kurumu arasındaki görüşme ve pazarlık sonucu belirlenen kredilerin tümünü kavramaktadır ve analiz bakımından daha geçerli gibi görünmektedir. Biz de konuya daha çok bu açıdan bakmak ve kısa vade dışındaki tüm kredileri kavramak istediğimizden vadeli kredi deyimini kullanmaktayız.

Vadeli kredi talebinin sebepleri

Gelişmiş ülkelerde vadeli kredinin işletmelerin finansman kaynakları arasındaki yeri, bu kredilerin talep edilme sebepleri sıralanarak şu şekilde açıklanmaktadır :

(1) İşletmelerin bazıları sermaye piyasalarına başvuramayacak kadar küçük hacimdedir. İşte bu tip işletmelerin finansal kurumlardan vadeli kredi talep ettiklerini görmekteyiz.

(2) Vadeli kredi bir de sermaye piyasasında tahvil satmanın alternatifi olarak görülmektedir. Şöyleki, işletmeler sermaye piyasasında tahvil satabilmek imkânına sahipken finansal kurumlar daha uygun şartlar öne sürdüklerinde sermaye piyasasına başvurmayıp finansal kurumlardan vadeli kredi temini yolunu seçmektedirler.

Bu ikinci grup ayrı bir kategoridir. Konuyu az gelişmiş, sermaye piyasası düzene kavuşmamış (veya aktif sermaye borsaları olmayan) ülkeler açısından ele aldığımızda açıktır ki, söz konusu ikinci grup kredi taleplerini belirleyememekteyiz. Çünkü, bu memleketlerde finansal kurumlar işletmelerin baş vurabildikleri tek kaynak durumundadır. Memleketimiz şartları da az gelişmiş ülke niteliklerini taşıdığına ve düzenli bir sermaye piyasası olmadığına göre finansal kurumlar işletmelerin kısa vade dışındaki kredi talepleri için de baş vurabildikleri tek kaynak durumunu kazanmaktadır.

Ne var ki, işletmelerin belli bir finansal manivelaya sahip olmak arzuları kredi taleplerine bir başka görünüş vermektedir. Bu noktayı açmak herhalde faydalı olacaktır. Bilindiği gibi işletmenin sahip veya sahiplerinden sağlanan öz kaynak fonları belli oranda borç fonlarını da birlikte taşıyabilir ve bu işletmenin borçtan faydalanmasını (trade-

on the equity) sağlayabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, işletme borç ve öz kaynak fonlarına baş vurmakta serbest olsa, yani piyasada hem borç para vermek isteyenler, hem de ortak olmak isteyenler olsa, borcun maliyeti daha düşük olduğu için işletmelerin borçlanma yolunu tercih edecekleridir. Bu düşünüş borcun işletmelerin kârlılığını arttırabileceği, işletmenin kontrolunun değişmesini önleyebileceği v.s. gibi sebeplerle desteklenebilir. Bizim için bu açıklamada önemli olan husus, iş adamının belli miktar krediyi devamlı olarak kullanma arzusudur.

Eğer bu şekildeki kredi talebini ayırdetmezsek, kredinin sadece işletme sahiplerinin elinde yeter fon olmamasından doğduğunu (veya öz kaynak fonlarının tamamen kullanıldığını) belirtmek gerekir ki kanaatimizce bu düşünüş hatalıdır. Gerçekten iş adamlarının bir işe yatırdıkları sermayenin şu kadar lira kredi sağlayabileceği ile kesttikleri de bizim düşünüşümüzü desteklemektedir.

Bu düşünüş tasarruf sahiplerinin davranışlarıyla da uyuşmakta -dır. Şöyleki, fertlerin de şahsi portfolyolarına finansal manivela kazandırmak istedikleri genel olarak kabul edilmiş bir prensiptir.

Türk işletmelerinin de bu amaçla kredi piyasasında kredi aradıklarını görmekteyiz. Hemen bütün işletmelerin daimi borçlu durumda kalmaları, kısa vadeli krediyi bu amaçla kullandıklarını göstermektedir. Çoğunlukla vadeli krediyi kâr ve amortismanlarıyla veya yeni kısa vadeli borçlanmalarla kapayan işletme kısa vadeli borcu da aşırı likidasyonla kapamak zorunda kalmakta, tabiatıyla böylesine bir gidiş bir taraftan bankalarda, diğer taraftan bayiler arasında yeni kredi peşinde koşmalarına sebep olmaktadır. Bu piyasanın yarattığı bir diğer husus, yukarıdaki açıklamalarımızdan anlaşılacağı gibi işletmenin plânlama ufkunu derhal daraltmaktadır. Çok kere finansman ile ilgili uygulamalar, alternatif olmayan enteresan bir karar verme şekline örnek gösterilebilir.

Türkiye'de vadeli kredi arz ve talebi

Rakamlarla konuyu açmaya çalışırsak, Memleketimizde özel sektörde sanayileşmenin yeni yer aldığını belirleyebiliriz. 1950 yılından önceki kredi talebi, tesis kredisi olarak yılda 7 - 9 milyon lira ve çalışma sermayesi kredisi olarak da 25 milyon lira civarındaydı. Bugün ise bu tür toplam kredi talebinin 400 ilâ 600 milyon lira civarında olduğunu kestirmekteyiz. Bu süratli artış vadeli kredi probleminin dikkatle incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

1966 yılı sonu itibariyle sanayi işletmelerimize sağlanan vadeli krediler toplamı 1 milyarın bir hayli altındadır. Daha ayrıntılı olarak

belirlersek Sınai Kalkınma Bankası 634 milyon lira kredi açmış durumdadır. Devamlı karektere sahip çalışma sermayesi için kredi veren Türkiye Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın 1966 sonu itibariyle açtığı kredi toplamı 183 milyon T.L. dır. Bu iki kurum yanında kredi hacimleri hudutlu kalmakla beraber, Sümerbank ve Amerikan - Türk Dış Ticaret Bankası yer almaktadır. Bu iki kurumun toplam vadeli kredi hacmi de 100 milyon civarındadır. Bu durumda açılmış vadeli krediler toplamının 917 milyon T.L. civarında olduğu söylenebilir. Kredilerin vadesi 2 ilâ 9 yıl arasında (Sınai Kalkınma Bankası'nın kredileri 5 - 12) değiştiğine göre kaba bir ortalama ile kredilerin ortalama vadesini 5 yıl kabul edersek senede 180 milyon T.L. lık bir fon kurumlara geri dönmektedir. Bu miktar söz konusu kurumların toplu olarak 1967 yılında vadeli kredi için kullanabilecekleri bir kaynaktır. Bu arada Sınai Kalkınma Bankası ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankası'nın tasarruf edebilecekleri fonlarda da bazı artışlar beklenmektedir. Bu artış Sınai Kalkınma Bankası için bazı yeni anlaşmalarla kullanılabilir fon miktarını arttırmak şeklinde olacaktır. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası için ise ortak bankaların mevduatlarında meydana gelecek artışın % 5 i kadar yeni bir kaynak söz konusudur ki bunun da yıllar itibariyle 20 milyon ilâ 40 milyon T.L. arasında ek kaynak yaratabileceğini söyleyebiliriz. Şu hale göre vadeli kredi veren kurumların kaynaklarının arttırılması hususunda çalışmalar yapılmazsa bu kurumların bugün için yeni kredi hacmi, yaklaşık olarak 200-220 milyon TL. civarında olacaktır.

Söz konusu 200 - 220 milyon T.L. lık kaynağa karşılık talep yaklaşık olarak 400 milyon T.L. civarındadır. Bu kestirmeyi yaparken özel imalât sanayine yılda 1,2 milyar T.L. lık yatırım yapılabilceği ve akla yakın hudutlar içinde de bu miktarın 1/3 nün vadeli kredi ile karşılanabileceği var sayılmıştır.

Rakamların gösterdiği durum şudur. Türkiye'de sanayi işletmelerinin vadeli kredi ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Vadeli kredi talebi ile arzı arasında büyük açık vardır. Ancak işletmelerin 1965 yılı sonu itibariyle gene de yatırımlarının % 52 si oranında borçlandıkları görülmektedir. Söz konusu oranın % 32 si yerli kredi olduğuna ve 1965 yılında gerçekleştirilen yatırım miktarı da (yaklaşık olarak) 1.2 milyar civarında bulunduğuna göre aradaki farkı kapatan bir mekanizma vardır. Tabiatıyla bu mekanizma Ticaret Bankalarıdır ve kısa vadeli, fakat abonman kredisi vermekte ve bu suretle büyük bir hayırhahlıkla sınai işletmelerimizin yatırımına iştirâk etmektedirler.

İşletmelerimiz açısından vadeli kredi problemi

Vadeli kredi probleminin işletmelerimizin finansal problemleri a-

rasındaki yeri ve önemini belirtmek için şu hususları sıralıyabiliriz.

(1) Önce, sermaye piyasasının düzenlenmemiş olması, özellikle finansal manivelâ noktasında kendini hissettirmektedir. Bu itibarla işletmelerimiz fevkalâde uzun vadeli krediler sağlamış olsalar da bunu yavaş yavaş kârların işletmede alıkonulması suretiyle geri ödemek zorunda olmaları işletmelerin gelecek büyümelerini etkilemektedir. Kaldı ki çok defa bundan ileri giden bir tehlike ortaya çıkmakta ve vadeli krediyi, piyasanın gereği sonucu, uzun vadeli plânlama yapmaksızın kabullenen işletme, otomatik olarak cari bünyesi üzerinde ağır bir baskıyla karşılaşmaktadır. Örneğin, 7 yıllık tesis sermayesi veya 5 yıllık çalışma sermayesi kredisi elde eden işletme söz konusu meblâğın % 20 ilâ % 30 unu ilk yıl faiz ve taksit olarak geri ödemek zorunludur. Söz konusu anüite yeni yılın fonlarını çok kere önemli ölçüde etkilemekte ve yeni borçlanmaları gerektirmektedir. İlk bir kaç yılın pek önemli olmamasına rağmen (ki bazı hallerde hemen önem kazanmakta) rekâbet durumu, fiyatlar genel düzeyindeki eğilim ve büyüme imkânları işletmeyi yeniden kredi piyasasına getirmekte ve bu durumda ödeme plânı yeniden gözden geçirilmez ve düzenlenmezse işletme ticaret bankalarının ağına düşmektedir.

(2) Kredilerin faizi (Sınai Kalkınma için % 8 ve Sınai Yatırım ve Kredi için % 10,5) piyasada cari faiz haddine oranla hayli düşük maliyetleri ifade etmektedir. Tabiiyle bu durum işletmelere cazip gelmektedir. Ancak, bu kurumlardan kredi talep edenlerin doldurmaları gereken formlar çok kere mütahassis elemanların mesaisini gerektirdiği ve bu elemanların mesaisi de işletmelerimize pahalı geldiği için söz konusu kurumlardan ancak büyük işletmeler yararlanabilmektedir.

(3) Halk Bankası 3 - 5 bin liralık krediler verdiği ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankası ile Sınai Kalkınma Bankası büyük krediler verdiği için ortadaki bir grup, vadeli kredi ihtiyaçlarını bu kurumlardan karşılayamamaktadır. Hernekadar 1961 den bu yana Halk Bankasının karşılık paralardan kullanmaya selâhiyet kazandığı fonları 25.000 T.L., na kadarki kredilerde kullanabilmesi kabul edilmişse de bunun bu noktadaki açığı kapatmadığı bir gerçektir. Bu limitin bugün 50.000 T.L. olduğu belirtilmektedir. Ancak Sınai Kalkınma Bankasının alt hududu olan 100.000 T.L. sı kredi limiti de arada gene de bir boşluk olduğunu göstermektedir.

(4) Vadeli kredilerin maliyeti şeklen % 8 ilâ % 10,5 tur. Efektif faizin (maliyetin) % 8 veya % 10,5 dan fazla olduğu muhakkaktır. Kredi talebinin kabulü için katlanılan maliyetler faiz haddine eklendiği takdirde faiz haddinin % 1 kadar arttığı açıktır. Vadeli kredi ihtiyacı

nın ticaret bankalarının abonman kredisi ile karşılanan kısmı ise işletmelere % 14 - 16 hatta bazı hallerde % 20 ye mal olmaktadır. Faizin vergi koruyucu etkisi (tax - shield) ise kurumlarda % 36 olduğuna göre vergiden sonraki borç maliyeti % 6 ilâ % 12 ye gelmektedir. Öz sermaye maliyeti de % 12 den yüksek olduğu için, bu yüksek fon maliyetlerinin yatırım plânlamalarındaki olumsuz etkisi, tartışma götürmez bir dezavantaj ortaya çıkarmaktadır.

Diğer taraftan yüksek finansal maliyet son zamanlara kadar düşük işçilik maliyetleri ile bertaraf edilebilirken, kollektif pazarlık kurumunun işçilik maliyetleri üzerindeki etkisi, maliyet bünyesini tahlil ve finansal maliyetleri mümkün olduğu kadar kontrol altında tutmayı gerektirir olmuştur. Bu durum vadeli kredinin mutlaka sanayinin normal kabul edebileceği bir maliyet üzerinden belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Şu hale göre Ticaret Bankalarının kısa vadeli abonman kredileri artık (ilerisini düşünen, plânlama ufku uzak) sanayi adamları için kritik gözle bakılan krediler durumuna gelmiştir.

Bu noktaya kadarki açıklamalarımızın ortaya koyduğu hususları sıralarsak şöyle bir panorama ile karşılarız:

(1) Vadeli kredi piyasasında bir dengesizlik vardır. Kredi talebi arzın çok üstündedir. Aradaki fark ticaret bankalarının abonman kredileriyle kapatılmaktadır.

(2) Kredinin maliyeti hernekadar % 10 civarında ise de vadeli kredi talebi için doldurulması gereken formların yüklediği maliyet efektif faiz haddini yükseltmektedir. Tabiatıyla ticaret bankalarından sağlanan kısa vadeli abonman kredilerinde faiz haddi daha da yükselmektedir.

(3) Vadeli kredi piyasasındaki dengesizlik finansal kurumların kredi anlaşmasının şartlarını işletmelere rahatça empoze etmelerini sağlamaktadır. Kredi şartlarının işletmenin finansal gücüne etkisi çok kere kısa vadeli finansal durumu üzerinde baskı yaratmakta ve bu kurumların kredi piyasasının yükünü hafifletmesi gibi belirlenen amaçları gerçekleştirememektedir.

Çözüm için tedbirler

Bu şekilde sıraladığımız vadeli kredi piyasası problemlerinin çözümünü için öngütlenebilecek tedbirler kanatımızca yukarıdaki sıralamamıza göre şöylece belirlenebilir :

(1) Vadeli kredi piyasasına gelen fonları arttırmak imkânları araştırılmalıdır. Bu noktada daha ayrıntılı olmak amacıyla diyebiliriz ki, bugün için 400 milyon T.L. civarında olan vadeli kredi talebi yılda %

7 artarak bir kaç yılda yarım milyara ulaşacaktır. Bu durumda finansal kurumların toplam kredi hacimleri (kredi devir sürati 5 yıl kabul edilirse) 2,5 milyara ulaştığında piyasa kendi kendine yeter bir duruma gelmiş olacaktır. Bugünkü kaynakları (yıllık yatırılabılır fon hacmi) 200 milyon civarında olan kurumların bu yılki 400 milyonluk talebi karşılayabilmeleri için bu piyasaya daha 200 milyon civarında bir ilâve kaynak gerekmektedir. Bunu karşılayacak birkaç yol vardır :

(a) Ticaret bankalarını vadeli kredi piyasasına davet etmek. Tabiatıyla, bu birkaç kelime ile ifade edilebilecek kadar basit bir iş değildir. Bugün bankaların açık kısa vadeli kredi dahi vermekten çekindiklerini düşünürsek, bankaları bu sahaya girmeğe nasıl teşvik edebiliriz?

Bankaların sadece kısa vadeli krediler açmaları teamülü, vadeli kredi faizinin kısa vadeli kredi faizinden aşağı olamayacağıının kabulü ile derhal çözümlenebilir. Bunlar sağlanırsa ticaret bankaları vadeli kredi piyasasına tahminimizin üstünde fon arzederler. Tabiatıyla bu çözüm şekli hayli tenkit edilecek bir hal tarzıdır. % 20 ye varan faiz hadleri üzerinden vadeli kredi temini, işletmeleri ağır bir finansal yük altına sokmıyacak mıdır? Tabiatıyla sokacaktır. Ama gerçekteki durum da bundan başka birşey değildir ki.

(b) Vadeli kredi piyasasına fon sağlayan kaynaklardan biri gene belli bir grup ticaret bankasıdır. Bu bankalar yıllık mevduat artışlarının % 5 ini 20 sene vade ile ve % 7 faiz üzerinden Sınai Yatırım ve Kredi Bankasına ayırmaktadırlar. Tahminlerimize göre yıllık 1 milyar civarındaki mevduat artışı içinde ortak bankaların payları olan % 40 üzerinden Sınai Yatırım ve Kredi Bankasına ayırabilecekleri fon 20 milyon civarındadır. Bu konsorsiyoma bütün bankalar ortak kılınırsa bu yolla vadeli kredi piyasasına gelebilecek kredi miktarı 50 milyona ulaşacaktır. Aslında vadeli kredi piyasasına bu yolla gelen fonların arttırılmasında düşünülebilecek bir diğer alternatif olan yüzde miktarının arttırılmasına da ancak ilk tedbir, yani bütün bankaların konsorsiyoma katılmaları sağlandıktan sonra başvurulabilir. Çünkü mevduatları % 7 üzerinden çalıştırmak pek cazip değildir. Mevduatın ticaret bankalarına maliyeti % 7 nin üstündedir.

(c) Merkez Bankasının reeskont kredilerinden bu piyasayı yararlandırmak. Bugün ticaret senetleri için uygulanan reeskont haddi % 9 u bulmaktadır. Bu oran hayli yüksektir ve Merkez Bankasının kabul ettiği sanayi senetlerinin vadesi de 9 ayla hudutlandırılmıştır. Kanaatimizce bu hükümlerin değiştirilmesi ve bu yolla vadeli kredi piyasasına kaynak sağlanması mümkündür. Diğer taraftan kanunî karşılıklar için belirlenen % 20 oranı üzerinde de düşünülmesi ve daha çok devamlı bir kontrole dayanan (moral persuasion) kolay para politikası-

nın uygulanması enflasyona gitmeksizin problemin çözümünün sağlanabilir.

(2) Faiz haddi yüksektir. Hele bugünün şartları içinde vadeli kredi piyasasındaki % 7 - 10,5 arasındaki bir seri faiz haddi ile ticaret bankalarının kısa vadeli krediler için uyguladıkları % 16 - 20 ye kadar varan oranlar arasındaki ilişki Memleketimizde fevkalâde bir dar (tight) para politikasının uygulandığını ortaya koymaktadır. Bu şartlar ekonomi üzerinde öylesine bir olumsuz etki yapmaktadır ki, Östlind'in raporunda gayet açık belirttiği gibi bu faiz strüktürü mevcut eski, köhne ticaret sektörüne rahat çalışma imkânı sağlarken yeni, reformcu ve üretken sanayi sektörüne gelişme imkânlarını kapatmaktadır.

Kanaatimizce, banka faizleri üzerinden alınan % 20 muamele vergisi kaldırılabilir gibi (Östlind'den) bankaların yüksek maliyetlerini düşürebilecek tedbirlerin de alınması gerekmektedir. Bankaların likid olma telaşları da giderilebilirse bu konuda hayli ilerlenebileceği hemen bütün otoritelerce kabul edilmektedir.

(3) Nihayet vadeli kredi veren mevcut finansal kurumların daha etkin çalışabilir kurumlar olmalarının sağlanması üzerinde durulmalıdır. Bu tedbir belki, üzerinde en rahat çalışılabilecek olanıdır. Şöyleki, vadeli kredi veren finansal kurumlar fonksiyonlarını tam anlamıyla yerine getiremezlerse, genel kredi piyasasındaki tıkanıklığı önlemeye yardımları dokunmayacak demektir. Gerçekten bir taraftan finansal manivelâ kazanmak arzusunda olan işletmelerin ilk başvurdukları kapı olmaları, diğer taraftan Memleketimiz işletmeleri için devamlı bir borçlanma imkânsızlığı, bu kurum yöneticilerinin amaçlarını daha kesin tartmağa yöneltmek gerekir. Muhatap oldukları işletmelere bir bakıma sübvansiyon sağlayacaklarını önşart kabul ederek açtıkları kredi hemen arkasından işletmeyi ticaret bankalarına müşteri yapmaktadır. Şu hale göre bu kurumların kredi vadelerini daha yumuşak tutmaları ve gerçek ihtiyaç sahiplerine (ekonominin kalkınması açısından öncelik v.b. gibi iktisadî etkenler göz önünde bulundurulmak şartıyla) gerekli vade için kredi açmaları herhalde şarttır.

Çözümün tutarlı olabilmesi; para - maliye politikası üzerinde de durulmasını, iktisadî plânı gerektirmektedir. Hatta plân ötesinde -çünkü plânda yukarıda sıraladığımız tedbirlerin büyük bir kısmı yer almaktadır- bir ortamın yaratılmasını gerektirmektedir. Bu da tabiatıyla hemen gerçekleşemez. Şu hale göre birbirini takip edecek reformları beklememiz icap edecektir.

FACIT

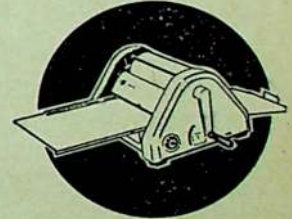
HESAP MAKİNESİ

TOPLAMA MAKİNESİ

YAZI MAKİNESİ

TEKSİR MAKİNESİ

TEKNOSAN

Büro Makine ve Levazımı
Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Karaköy, Voyvoda Cad. 52 İstanbul

Tel : 491766

*Siz de acaba büronuzda
en uygun aletleri kulla-
nıyor musunuz ?*

*Facit makineleriyle işinizi
çok daha çabuk, daha
kolay ve daha dakik bir
şekilde görebileceğinizi
düşündünüz mü ?...*

İŞLETMELERDEKİ BELLİ BAŞLI FONKSİYONLARIN YÜRÜTÜLMESİNDE HESAP İŞLERİYLE HESAP PLÂNININ ÖNEMİ

Aziz Tahsin BALKANLI

I. Giriş

Kuruluş maksatları ne olursa olsun her işletmede, sermaye ile insan emeği bir araya gelmekte ve bu iştirak, belirli ihtiyaçların tatmini maksadıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin başlıcaları da: muhtelif kıymetleri istihsal etmek, bunların şeklini değiştirmek, kıymetlerin mübadelesini temin etmek veya şahıslara olduğu gibi diğer işletmelere de çeşitli hizmetler sağlamaktır.

Birbirinden çok farklı olan bu faaliyetlere rağmen, yalnız sanayi işletmelerindeki teknik fonksiyon dışında, istisnasız her nevi işletmede aşağıdaki fonksiyonlar mevcut bulunmaktadır :

- a) Sevk ve idare fonksiyonu,
- b) Ticari fonksiyon,
- c) Malî fonksiyon,
- d) Muhasebe veya geniş anlamında «hesap işleri» fonksiyonu.

Yazımızın esas konusunu teşkil eden «hesap işlerine» değinmeden evvel, diğer üç fonksiyonun ifa edilmesindeki yardımcı rolünü belirtebilmek için, bu üç fonksiyona kısaca temas etmeği faydalı bulmaktayız :

a) Sevk ve idare fonksiyonu :

Sevk ve İdare, bir işletmedeki fonksiyonların en önemlisini teşkil etmekte ve başta gelen bir yer almaktadır. Bir işletmenin adeta «dimağını» teşkil eden bu fonksiyonun başında müdür, veya müteşebbis yahut ta sahip olarak karşılaştığımız «işletme şefi» yer alır. İşletmenin bünye ve faaliyetine göre yapılmış olan çeşitli iş bölümleri içinde, servis veya daire şefleri, şef muavinleri ve ustabaşılar aynı fonksiyonu ifa ederler. Fayol'a göre sevk ve idare: ileriye görmek, organize etmek, kumanda ve koordine etmek ve nezaret etmek demektir. Sevk ve idare fonksiyonunu ifa edenler, işletmenin faaliyetini, tayin edilen gayeye tam bir ahenk ve nizam içinde ulaştırmakla mükelleftirler. Bu «ulaştır-

mayı» mümkün kılacak en önemli vasıta da, ileride de göreceğimiz gibi, hesap işleri fonksiyonudur.

b) Ticarî fonksiyon :

Ticarî fonksiyonun güdeceği başlıca gaye, emtiayı veya ham maddeyi vaktinde ve zamanında ve en elverişli şartlar dahilinde tedarik etmek ve mamulü veya emtiayı en süratli yollardan ve en elverişli fiatlarla sürmektir. Satın alma organizasyonunun mükemmeliyeti, ambar siyaseti, stok yapma zamanlarının isabetle tayini, reklâm ve propaganda vasıtasıyla sürüm imkânlarının devamlı olmasının ve daima artan bir seyir takip etmesinin temini bu fonksiyonun başlıca iştigâl mevzuunu teşkil eder. Ticarî fonksiyon ne nispette iyi işlerse, sermayenin devri o nispette süratlenir ve işletmenin rantablitesine müessir olur. Diğer bir bakımdan bu fonksiyon işletmenin dış âlemle olan münasebetlerini tanzim eder ve işletmenin yaşaması için muhtaç olduğu elemanları sağlar.

Ticarî fonksiyonun iyi işlemesinin başlıca şartlarından biri de, iyi bir maliyet ve mukayese hesabı sisteminin yol gösterici ve yardımcı rolünü oynıyabilmesidir.

Malî fonksiyon :

İnsan bünyesiyle bir mukayese yapılacak olursa, mali fonksiyon, bir işletmenin kan sistemini teşkil eder. İşletmenin bütün organlarına sermayeyi dağıtan bu fonksiyondur. Vazifesi, bütün varlıkları bir arada toplamak, sermayeleri idare ve amorti etmektir. Bir maliyeci gözü ile, bir fabrikayı motor kuvveti değil de «para» harekete getirir. Bu yüzdendir ki malî fonksiyon, işletme şefinin veya idare meclisinin ön safta gelen faaliyeti mevzuunu teşkil etmelidir. Bu fonksiyon, işletmenin malî bünyesini, girişilen taahhütlere mukabil mevcut disponibiliteleri, likidite durumunu adım adım takip etmelidir. Bu fonksiyonun ihmâl edildiği veya hakkıyla ifa edilmediği bir işletme, açık denizlerde pusulasız yol alan bir gemiden farksızdır.

Bir işletmenin bünyesinin çok sağlam ve sıhhatli olduğunu farzedelim. Ancak, bu işletme, malî durumunu müspet ölçülere ve plânlı bir takibe tâbi tutmadan muayyen bir devrede ifa edilmek üzere geniş taahhütlere girişmiştir. Piyasada geçici bir darlık baş göstermiş ve bu taahhütlerin vadeleri tesadüfen bu darlık zamanına rastlamıştır. Bu takdirde ya taahhütlerini vadelerinde karşılayamamak veya bu vadeleri uzatmak suretiyle işletmenin malî itibarı bozulacak yahutta diğer bazı zorluklar da inzıam ederse bu işletme iflâsa kadar sürüklenecektir.

Bu yüzdendir ki, malî fonksiyonlara gereken ehemmiyet verilmeli

ve bu fonksiyon artık ampirik hesaplara değil de, bu yazımızın esas konusunu teşkil eden «Modern hesap işleri» fonksiyonunun verilerine dayanmalıdır.

II. Hesap işlerinin mahiyeti ve işletmenin bünye ve faaliyetindeki önemi

İşletme iktisadi ilminin, muhasebenin organizasyonuna atfettiği ehemmiyetin tatbikat sahasında geniş bir âlâka uyandırması ve bunu müteakip de bazı memleketlerde kanun koyucunun amme menfaatlerini koruma bakımından bu cereyanı kanunen umumileştirmesi bir tesadüf eseri olmayıp son yarım asırdan beri kaydedilen iktisadi gelişmelerin doğurduğu bir zaruret olarak mütalea edilmek lazım gelir. Bu iktisadi gelişmeler iktisadi bünyenin bir nüvesi olan işletmeleri en elverişli şartlar altında, istihsalı arttırmaya, iktisadiliği yükseltmeye ve müstehliklerin ihtiyaçlarını karşılamaya sevk etmiştir. Bunun yanı başında milli piyasalarda olduğu gibi milletler arası piyasalarda baş gösteren kuvvetli rekâbetler, istihlâke arzedecek kıymetlerin ve ifa edilecek hizmetlerin vasıflarına hiçbir halel gelmemek kaydıyla, en az emek, asgarî ham madde sarfiyatı ve en az sermaye ile en yüksek verimi elde etmek zarureti doğurmuştur. İleri görüşlü müteşebbisler bu gayeye, sadece tekniğini ve modern makinelerin yardımı ile erişilemeyeceğini ve bunların yanı başında bu muazzam istihsal hareketinin ancak rakkama dayanan bir hesap manzumesiyle sevk ve idare edilebileceğini kolaylıkla kavramışlardır. Bu suretle mühendisin yanı başında, işletme iktisatçısı da bu geniş istihsal hamlelerinde ön plânda bir yer almış ve teknik terakkilere paralel olarak muhasebede kaydedilen terakkiler neticesinde, muhasebenin dar çerçevesinin dışına çıkan «Hesap işleri» mekanizması doğmuştur.

İşletmelerin sevk ve idaresinde mühim bir yer işgâl etmiş olan bu yeni mekanizma aşağıdaki kısımlara bölünmüş bulunmaktadır:

- 1) Muhasebe
- 2) Maliyet Hesapları (İstihsale tekâddüm eden tahmini maliyet masraflarıyla istihsalden sonra fiilen tahakkuk eden maliyet masraflarının, istihsal birimi esasına göre hesaplanması.)
- 3) İşletme İstatistiği ve Mukayese Hesapları
- 4) Bütçe Hesapları

Birbirine sıkı bir surette bağlı olan ve dört hesap mekanizmasının faaliyetinden tereküp eden «Modern Hesap İşleri» ne düşen vazife, işletmenin gelişme seyrini ve faaliyetini rakkamla ifade etmek ve bu faaliyetin muhtelif hareketleriyle muayyen bir andaki durumunu, işletmenin gayesine uygun olarak ölçmek ve değerlendirmektir. Muayyen

bir nizama göre tertiplenmesi gereken hesap işleri, işletmenin faaliyetini terkip eden muameleleri hiçbir boşluk bırakmadan istiap etmiş olmalı ve aynı zamanda kıymet hareketlerini devamlı bir surette tespit ederek işletme dahili ve işletme harici hesaplamaları mümkün kılmalıdır.

Bu geniş mekanizma, yukarıdaki tasnife muvazi olarak aşağıdaki fonksiyonları ifa etmektedir :

a) Muhasebe ve Maliyet hesapları :

Hesap işlerinin bu dört fonksiyonunun başında «Muhasebe» yer almakta ve diğer üç fonksiyonun faaliyetini mümkün kılacak malzemenin büyük bir kısmını sağlamaktadır. Bu itibarla «Muhasebe», işletmenin sevk ve idaresinde önemini belirttiğimiz «Hesap işlerinin» temelini teşkil etmektedir.

Muhasebe, bir işletmenin faaliyetini terkip eden muameleleri, mevcutlar, sermaye ve netice hesapları bakımından sistematik bir surette hem zamana ve hem de mevzua göre olmak üzere tespit eder.

Maliyet hesaplarında ise istihsal birimi esasına göre yani «muayyen bir mamül kaç malolmuştur» gayesine göre hareket edilir. Muayyen bir devre içinde vuku bulan sarfiyatı muhasebe gösterir. Fakat bu sarfiyatın bir mamüle isabet eden kısmını maliyet hesapları tayin eder. Demek oluyor ki, muhasebe işletme faaliyetini terkip eden hadiseleri zamana göre tespit eder. Maliyet hesabı ise, bir istihsal birimine isabet eden maliyeti tayin eder.

Aşağıdaki esas prensiplere riayet edildiği takdirde maliyet hesaplarının maksada uygun olarak fonksiyone etmesi sağlanmış olur :

Hesapların doğru olması prensibi :

Bu prensip, masraf mefhumunun tam olarak anlaşılmasıyla ve aynı zamanda ilgili hesap devresi içinde bu masrafların doğru olarak hesaplanmasıyla kaimdir. Yani, maliyet hesabını yapmak için emrimize amade olan rakkamlar o istihsal devresine ait bulunmalı, diğer bir ifade ile o istihsal devresi dışında meselâ bir sene evvel vuku bulan masraflara yer verilmeyeceği gibi o istihsal devresi içinde henüz bedeli ödenmemiş ve fakat vuku bulmuş masraflar hesaba katılmalıdır. İleride görüleceği gibi bu mekanizmayı «tranzituar hesaplar» temin eder.

Mukayese yapabilme prensibi :

Bu prensip, çeşitli ve etraflı maliyet hesapları mukayeselerinin yapılmasını mümkün kılmak gayesini güder. O halde, muayyen hesap devreleri zarfında elde ettiğimiz rakkamlar aynı hesap devreleri es-

nasında bir mukayese yapabilmek için aynı karakteri ve aynı evsafı taşımalıdır. Bilfarz, idare masraflarını, imâl masraflarının % 15i olarak tevzi ederken bundan evvelki ve müteakip hesap devrelerinde de buna benzer bir şekilde hareket edersek mukayese yapmak imkânını elde etmiş oluruz.

Bu mukayese yapma imkanı yalnız muayyen bir işletmenin muhtelif hesap devreleri veya muhtelif kısım arasında kâfi değildir. Aynı zamanda, bilhassa aynı branştaki işletmeler arasında mukayese yapma imkânları temin edilmiş olmalıdır. Nitekim, Türkiye'de de bu mukayeselerin yapılabilmesi çok lüzumludur. Henüz genç olan sanayimiz bu mukayeseler yolu ile bulunduğu durum ve şartları diğer işletmelere göre tetkik edebilir, meselâ, Memleketimizdeki muhtelif kâğıt fabrikalarından her biri diğer kâğıt fabrikalarıyla mukayese edilmeli ve hatta bu mukayeseyi yabancı kâğıt fabrikalarıyla da yapabilmek imkânları araştırılmalıdır.

İyice görülür ve anlaşılır olma prensibi :

Bu prensip, bundan önceki iki prensiple sıkı bir surette alâkalıdır. Maliyet hesaplarının sıhhatli rakkamlara dayanması ve bunun yanı başında mukayese yapma imkanını verebilmesi ancak maliyet hesaplarının iyice görülür ve kolayca anlaşılır olmasına bağlıdır. Maliyet hesapları ve hatta bilumum hesap işleri ne kadar kolay görülür ve anlaşılır bir sisteme dayanırsa kontrol imkânları da o nispette kolaylaşmış olur.

İşletme bünyesine intibâk edebilme prensibi :

Maliyet hesabı metodunun seçiminde işletmenin bünyesi ve hususiyetleriyle işletmenin cesameti bilhassa nazarı itibara alınmalıdır.

Noksansızlık ve kusursuzluk prensibi :

Bu prensip, hesapların doğru olması prensibiyle sıkı bir surette bağlıdır. Meselâ, muayyen bir masraf hamili için yapılan maliyet hesabı, bu masraf hamili için yapılmış bilumum masrafları ihtiva etmeli ve sözü geçen masraflar tam olarak hesaplanmış olmalıdır.

b) İşletme istatistiği ve mukayese hesapları:

Hesap işlerinin üçüncü önemli kolu da «İşletme İstatistiği» ve «Mukayese Hesapları»dır.

İşletme mukayese hesabı işletme istatistiği ile o derece sıkı bir surette bağlıdır ki, doğrudan doğruya istatistiki mukayese hesabı olarak da vasıflandırılabilir. Ancak mahiyet bakımından hesap işlerinin branşları olarak, işletme istatistiği diye isimlendirilen bu kolu daha geniş

manâda olmak üzere, işletme mukayese hesabı diye isimlendirmek yerinde olur. İstatistiğin bir metod veya ilim şubesi olduğu hakkında öteden beri fikir ihtilâfları mevcuttur. Biz bunlara temas etmeksizin istatistik metodlarının, tıb, sosyal siyaset ve işletme iktisadî gibi muhtelif ilmî sahalarda tatbik edilmekte olduğunu kaydetmekle iktifa edeceğiz. İstatistiğin işletme iktisadî açısından mütalea edilmesi halinde, işletme mukayese hesabının faaliyetinin bu ihtiyacı cevaplandırdığını görmekteyiz. Bu itibarla işletme mukayese hesabıyla işletme istatistiği arasındaki bağıllık ve münasebetleri tetkike koyulacağız. İşletme mukayese hesabıyla işletme istatistiği arasındaki münasebetler başlıca üç kıstasa göre ayarlanmaktadır :

- İhtiva ettikleri malzeme bakımından,
- Mefhum ve metod bakımından,
- Organizasyon bakımından.

İşletme mukayese hesabının ihtiva ettiği malzeme, aynen işletme istatistiğinden istihraç edilmektedir. Diğer bir ifade ile işletme istatistiği olmaksızın işletme mukayesesi yapmak mümkün değildir. Yani, işletme istatistiğinin temelleri atıldığı takdirde, işletme mukayese hesabının da temelleri kendiliğinden elde edilmiş olur.

Mefhum ve metod bakımından: İşletme mukayese hesabı mefhumu, işletme istatistiği mefhumuna büyük bir yakınlıkla tevafuk eder. İstatistikde olduğu gibi, işletme mukayese hesabında da «iptidai» ve «nihai» mukayese malzemesi tabiriyle karşılaşılır.

Bundan maada, dahili ve harici mukayese hesaplarından bahsedildiği gibi dahili ve harici istatistiklerden de bahsedilmektedir. Bu da iki mevzu arasındaki münasebetlerin ifadesinden başka birşey değildir.

Bilindiği gibi, dahili mukayeseler, işletme dahilinde yapılan mukayeselerdir. Harici mukayeseler ise, işletme haricinde vuku bulmaktadır.

Organizasyon bakımından: İhtiva ettikleri malzeme ile tatbik edilen metodlar bakımından şıkı bir surette irtibat halinde bulunan işletme istatistiği ile mukayese hesabı işleri, işletmelerde veya işletmelerin iktisadî seksiyonlarında yani şubelerinde umumiyetle, aynı müdürün nezareti altındaki müşterek bir servisin vazifesini teşkil etmelidir.

İşletme istatistiği ile işletme mukayese hesaplarının başlıca vazifeleri ve hizmetleri, bir işletmenin durumu ve gelişmesi hakkında bilgi vermek ve bu gelişme seyrini göstermektir. Yapılacak bu mukayeseler sayesinde bir işletmenin istihsal kapasitesindeki artış veya azalışı da takip etmek mümkün olur. Ancak bir işletmenin faaliyetindeki başarıyı veya başarısızlığı tespit edebilmek için, o işletmeyi diğer muhtelif işletmelerle mukayese etmek gerekir.

c) Bütçe hesapları :

Bütçe hesapları sayesinde, işletme faaliyetinden elde edilmesi tasarlanan neticeleri önceden hem zamana ve hem de birime göre tahmin etmek ve istikbal için güdülen gayeleri ve bununla ilgili çeşitli unsurları önceden plânlaştırmak mümkün olur.

III. Netice

İşletmenin sevk ve idaresine adeta ışık tutan, yukarıda ana hatlarına değindiğimiz «Hesap işleri mekanizmasının» harekete geçmesini mümkün kılacak malzeme, en az bir emekle ve fakat azami bir doğruluk ve süratle elde edilmelidir. Bu imkânı da sağlayacak olan yegâne vasıta, muayyen bir hesap çerçevesine dayanarak ve fakat her işletmenin kendi maksadına ve bünyesine uygun bir «Hesap plânı»nın tanzim edilmesidir. Böyle bir hesap plânı olmadan, maliyet, istatistik ve mukayese ile bütçe hesaplarının fonksiyone edebileceğini tasavvur etmek mümkün değildir.

Hesap plânının bu önemli rolünü göz önünde tutarak, bu konuya müteakip bir yazımızda değinecek ve bütün özelliklerini belirtmeye gayret edeceğiz.

VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX

VİNYLEX

SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ

- YER MUŞAMBALARI
- SUN'İ DERİLER
- MOBİLYA VE OTO DÖŞEMELİKLERİ
- SÜNGERLİ SUN'İ DERİLER
- CİLT BEZLERİ

- SOFRA MUŞAMBALARI
- BRANDA BEZLERİ
- OTO TABANLIKLARI
- PLASTİK LEVHALAR
- POLİÜRETAN SÜNGER (Möble ve bitümlüm döşeme işlerinde)

- KONFEKSİYON :**
- SÜNGER YATAKLAR
 - SÜNGER YASTIK VE MİNDERLER
 - BAVUL VE ÇANTALAR
 - SÜNGERLİ KUMAŞLAR (Laminasyon)
 - FABRİC TO FABRİC (Kumaşlar)

Tamamı Türk sermayesi ile kurulmuş olan, BALKANLARIN ve ORTA DOĞU'nun en büyük ve modern Plastik Sanayi Fabrikası en üstün kaliteli mamulleri ile sayın halkımızın hizmetinde olmaktan şeref duyar.

FABRİKA: Kartal—Maltepe—İstanbul Telefon: 53 39 00

VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX

Başarınız ve istikbaliniz

tutumlu ve isabetli kararınıza bağlıdır.

Türkiye Vakıflar Bankasında

açtıracığınız her hesap

buyolda sizin için

en büyük şanstır.

Türkiye
Vakıflar
Bankası

BANKALARDA TEMİNAT VE KEFÂLET MEKTUBU MUAMELESİ (*)

II

Vedad ONUR

KARŞILIKLAR

Daha önce de değindiğimiz gibi teminat mektubu verilmekle banka kasasından para çıkmamakla beraber muamelede muhtemel bir tediye riskinin mevcut oluşu bankaları böyle bir ödemeyi karşılayacak teminat aramaya sevk etmiştir. Teminat mektubu için mektubun lehdarı olan müşteriden çeşitli garantiler alınabilmekle beraber müşterinin, giriştiği işi başarabilecek ve bankayı tediye zorunluğunda bırakmayacak ehliyet ve kabiliyette bulunması, özellikle, taahhütlerine bağlı bir kimse olarak tanınması göz önünde tutulur. Zira iş ne derecede teminata dayanırsa dayansın mektup muhteviyatı ödendikten sonra bu garantiye baş vurulması, her halde verilen paranın geri alınmasını güçleştirir ve geciktirir.

Teminatın şartları ve miktarı, lehine mektup verilen kimse veya müessesenin iş ve kredi kabiliyeti ile mektubun hedef tuttuğu muamelelerin çeşidi itibariyle bankanın karşılaşılabileceği riskin derecesine göre değişir. Bundan dolayı bir çok bankalar müşterilerine, nakdi kredilerin yanında bir de teminat mektubu kredisi tesbit ederler. Bu kredi dahilinde yalnız müşterinin imzası ile yani açık kredi şeklinde de mektup verilebilir. Ancak bu çeşit mektupların büyük bir risk taşıdığı nazara alınarak mali durumu, ticari ahlâki çok kuvvetli ve iş kabiliyeti yüksek firmalara inhisar ettirilmesi ve Bankalar Kanununun 45 inci maddesi hükmüne göre, bankanın yetkili organları tarafından tesbit edilen açık kredi limitleri içinde kalması lâzımdır.

Bankalar, çoğunlukla, mektup vermekle giriştikleri taahhüdü, ye-

(*) Bu yazının ilk kısmı Ağustos/1967 sayımızda çıkmıştır.

rine göre şahsi veya maddi teminat ile kuvvetlendirme yoluna giderler. Hatta bu maksatla kısmen veya tamamen nakit de alabilirler. Bu suretle risklerini azalttıkları gibi kendilerine faizsiz bir para da sağlamış olurlar. Teminat mektubunun tamamen nakit ile karşılanmasına tatbikatta az raslanır. Zira müşteri, mektubu nakden karşılamakdansa bu parayı, taahhüde giriştiği daire veya müesseseye teminat olarak vermek suretiyle teminat mektubunun istilzam ettiği komisyon, masraf ve sair külfetleri bertaraf etmiş olur. Bu itibarla fiiliyatta genel olarak mektup muhteviyatının üçte biri kadar bir para tahsili ile yetinilebilir.

Teminat mektubu için aranan sair karşılıklar şunlardır :

Esham ve tahviller,

Altın veya altından mamül ziynet eşyası,

Ziraî ürünler, ticaret emtiası, sanayi mamülleri,

Gayrı menkul ipoteği,

Şahsi kefâlet,

Bankada açılmış bir borçlu cari hesap kredisi,

İskonto edilmeye elverişli kambiyo senedinin bankaya devri ve temliki,

Diğer bir bankanın verdiği teminat mektubu.

Menkul ve gayrı menkul mal ve menkul kıymetlerin karşılık gösterilmesi halinde, bunlara kıymet biçilmesi, rehin ve ipotek alınması, gerekenlere ait sigorta işleri ve bu teminatın muhafazası ile icabında geri verilmesi gibi muameleler bu mal ve kıymetler karşılığı avanslardaki usullere tabidir.

Bu genel şartlar dışında, yukarıdaki teminatın her birine ait başlıca özellikler şunlardır :

1 — Nakit, altın borsada kote esham ve tahviller ve Hazine bonoları ve Hazine kefâletine haiz bonolar karşılığı mektuplar için müşterinin bankada kredili olması aranmaz. Yeter ki taahhüdüne bağlı ve giriştiği işi başarabilecek tecrübe ve ehliyete sahip olsun.

2 — Gayrı menkul ipoteği karşılığı mektuplarda dikkat edilecek önemli bir cihet şudur. Bankalar Kanununun 50 inci maddesi hükmü karşısında 2490 sayılı Kanunun veya özel şartnamelerinin hükümlerine göre Resmî Daire veya Müesseselere, Devlet Ekonomi Kurumlarına, banka ve şirketlere hitâben ihâleye koydukları çeşitli işler için, Danıştaya, mahkemelere, vergi ve icra dairelerine hitaben bunlar tarafından istenen konular için verilecek mektupların sadece ipoteğe istinad etti-

rilmesi mümkün olup bunların haricinde kalan özel mektupların diğer teminata dayanması lâzım gelmektedir.

3 — Teminat mektubu için menkul mal ve menkul kıymetlerin rehin alınması halinde, ayrılacak marjlar, avans işlerinde uygulanan nisbetlerden daha az tutulur. Şahsî kredisi müsait müşterilere marj dahi uygulanmadığı çoğunlukla vâkidir. Ziraî mahsuller, ticarî emtea ve sanayi mamûlleri karşılığı mektuplarda müşteriye esasen bankaca kredi tesbit edilmiş olması şarttır. Bu çeşit mektuplarda mektubun vadesi, malın dayanma müddetini aşmamalıdır.

4 — Açılmış bir borçlu carî hesap kredisi karşılık tutularak mektup verilmesinde şu esaslar uygulanır :

a) Carî hesaptan, mektup muhteviyatına tekâbül eden kısmı nakden ödenmiyerek bloke edilir.

b) Mektup müddetinin carî hesabın vadesini aşmaması ve müddetsiz olan resmî mektuplara ait taahhütnamelerde, bu esasa göre müşteri ile kararlaştırılan vadenin belirtilmesi gerekir.

c) Mektup bedelinin muhataba ödenmesi halinde bu meblâğın müşteriden tahsiline kadar carî hesabın kullandırılmaması iktiza eder. Mektubun ödenmesi borçlunun vaziyeti üzerinde her halde etkili olabileceğinden, carî hesabın vadesi ve mikdarı müsait olsa bile, kendisinin nakden tediyeye dâvet edilmesi ihtiyatlı bir hareket olur.

d) Mevkuf tutulan kredi için müşteri aleyhine faiz hesaplanmaz.

5 — İskonto edilmiye müsait emre muharrer senet ve poliçe mukabili mektup verilmesinde, senedin bedeli müşteriye ödenmiyerek mevkuf bir hesapda tutulur. Binaenaleyh müşteriden iskonto faizi alınmıyarak yalnız mektup için komisyon tahsil edilir. Bu suretle verilen mektubun vadesinin de iskonto senedinin vadesini geçmemesi lâzımdır. Zira her ne kadar muamele, nakit karşılığı mektup mahiyetinde ise de şahsî teminata dayanan bu muameleyi iskontoya hâs olan müddetle kayıtlamak zaruridir.

6 — Şahsî kefâlete dayanan mektuplarda, lehdârın ve kefilinin bankada kredi sahibi olmaları lâzımdır. Kefâletname vade, mikdar ve sair şartlar itibariyle, verilecek mektuba mütenâzır hükümleri ihtiva etmeli ve kefâlet veren firmaya bankaca tesbit edilen kredi dahilinde kalmalıdır.

7 — Diğer bir bankanın teminat mektubu karşılığında mektup verilebilmesi için o bankaya usulü dairesinde bir kredi tesbit edilmiş olması ve verilecek mektubun bu kredi içinde kalması iktiza eder.

Teminat mektuplarında, lehdarđan muhtelit teminat alınması :

Göstereceği her hangi bir teminatın mektup muhteviyatını tamamen karşılıyamaması halinde müşteri bunu tamamlamak için müteadit teminat gösterebilir. Bu takdirde her teminat için ona dair hükümler ayrı ayrı göz önünde tutulmakla beraber müddet itibariyle en az müsait olanın hükmü diğerlerine teşmil edilmek icap eder.

MUAMELE ŞEKLİ

Teminat mektubu almak için bankaya müracaat eden müşteriden, ne gibi bir iş ve ne kadar müddet için kaç liralık mektup istediği sorulur. Bu talebin tetkiki ile yerine göre müşterinin kredisi, bankanın limit durumu ve gösterilen teminat bakımlarından mektubun verilmesi uygun görülürse, evvel emirde, teminat mektubu ile verilen kefâlete karşı müşterinin deruhde ettiği vecibeleri göstermek üzere bir taahhütname alınır veya mukavelename yapılır. Banka ile devamlı teminat mektubu muamelesi olmıyan kimselerden her mektup için ayrı taahhütname alınabilir. Bu taahhütnamelerin hükmü, mektubun hedef tuttuğu iş bitince düşer. Yani mektubun taállük ettiği işe münhasırdır. Bankadan sık sık mektup almak durumunda olan müşterilerden başlangıçda genel bir taahhütname (mukavelename) almak ve bunda tayin edilen had dahilinde verilen mektuplar geri geldikçe yenilerini, yani bir taahhütname almaya lüzum olmaksızın, vermek mümkündür. Bu halde her muamelede, müşterinin ileri sürdüğu şartları birer mektupla tevsik ve teyit ettirmek lâzımdır. Şahsi kefâlete dayanan mektuplarda, kefâletin miktar ile tahdidi muktezi bulunmasına binaen bu şekilde alınacak umumî taahhütnamelerde mukavelenamelerde miktar belirtilmesi zaruridir.

Taahhütnamelerin notere tasdik ettirilip ettirilmemesi banka ile müşteri arasındaki münasebetin derecesine bağlıdır. Gayrı menkul ipoteye dayanan muameleler, tapu'da tescil olunacağına göre ayrıca noter tasdikine lüzum yoktur.

Teminat mektubu, müşterinin taahhüdüne munzam olarak şahsi teminata dayanacaksa kefil gösterilenden kefâletname alınması ve aslı veya tamamlayıcı mahiyette maddi teminat gösterilen muamelelerde bunlara ait rehin, ipotek ve sigorta işlerinin yapılması üzerine, resmî muamelelerde kanunun belirttiği formüller dairesinde, gayrı resmî işlerde de gereğine göre tanzim edilecek teminat mektubu bankanın yetkili elemanlarınca imzalanarak makbuz karşılığında müşteriye verilir. Verilen teminat mektubunun behemehâl bir kopyası alınmalıdır.

Resmî mektuplarda taahhüdün mevzuu ile ne miktar için garanti teşkil ettiği yazılır. Genel mahiyette hükümleri taşıyan mektup verilmez.

KOMİSYON ve TEMERRÜD FAİZİ

Teminat mektubunda, müşteri lehine verilen kefâlet dolayısıyla, muayyen şartların meydana gelmesi halinde bir meblâğın ödenmesi taahhüd edilmektedir. Böylece bir tediye riskine girilmesi suretiyle yapılan hizmete karşılık, kefâlet edilen miktar ile mütenasip, bir komisyon alınır. Komisyonlar müşterinin şahsî durumuna, banka ile münasebet derecesine, teminat mektubu ile girilen riskin derecesine ve nihayet alınan teminatın değeri ile bunun istikrar derecesine göre pazarlıkla tayin olunur. Meselâ şahsî teminata yani kefâlete istinat eden mektupların komisyonları maddî teminatlı olanlardan daha yüksek olur.

Müddetli mektupların komisyonları muamelenin başlangıcında peşin olarak alınır. Müddetsiz olan resmî daire mektuplarından kat'î ve avans mektuplarının komisyonları, üç ayda bir peşinen üçer aylık olarak tahsil edilir. Üç aylık devre bitmeden mektup geri verilirse komisyon iade edilmez. Muvakkat mektupların komisyonları bir aylık alınarak mektup geri verilmezse müteakip zaman için kat'î mektuplarda olduğu gibi üç aylık komisyon tatbik edilir.

Mektup muhteviyatı muhataba ödenirse, ödenen meblâğ temerrüd faizi ile birlikte lehdardan tahsil olunur.

MEKTUP BEDELİNİN ÖDENMESİ, BORÇLUYA İHTAR VE KOVUŞTURMA

Muhatabın, müddetli mektuplarda, müddeti zarfında, müddetsizlerde her zaman talebi üzerine mektup bedelinin ödenmesi gerektir. Muhatap resmî bir daire ise yetkili amirinin imzasını ve dairenin resmî mührünü taşıyan yazılı talebi üzerine hemen ödeme yapılır.

Mektup kayıtsız ve şartsız ilk talepde ödenmek şartını taşıyorsa, talep kâfidir. Bundan gayrı, müteahhidin taahhüdünü yerine getirmesi gibi her hangi bir genel kayda taâllûk ediyorsa, bu şartın varlığını tevsik eden evrak ve belgeleri istemek bankanın hakkıdır. Mektup bedelinin talep edilmesi, çoğunlukla ihtilâflı bir durum sebebiyle iş mahkemenin karışması sonucu olabilir. Mahkeme, hükmün beklenmesi şeklinde bir tebliğ yaparsa muhatap istese bile ödenmez ve netice beklenir.

Teminat mektubu bedelleri muhatablarına, makbuz mukabilinde ödenir. Makbuzun. paranın teminat mektubuna ait bulunduğu şerhini taşıması lâzım gelir.

Bedelleri ödenen teminat mektupları muhataplarından geri alınır.

Tediye üzerine hemen aynı gün veya ertesi gün, lehdara ve varsa kefiline keyfiyet bildirilerek ödenen paranın, faizi ile birlikte bankaya yatırılması istenir. Şahsî teminatlı mektuplarda, ihbar mektubunda bildirilen süre içinde ödenmezse borçlu ve kefil hakkında yapılacak takibat hususunda ve maddî teminatlı mektuplarda rehinli ve ipotekli malların paraya çevrilmesinde İcra ve İflâs Kanununun ilgili hükümlerine göre muamele yapılır.

MEKTUPLARIN GERİ VERİLMESİ, KEFÂLET HÜKMÜNÜN DÜŞMESİ, MEKTUBUN KAYBOLMASI

İçinde müddet tasrih edilen mektuplarda, müddetinden önce mektubun iade edilmesi ile kefâlet düşer. Bu takdirde, lehdardan alınmış olan teminat geri verilir. Yine müddetli mektuplarda, müddet geçtiği halde iade edilmezse, rehinler geri verilmemek ve ipotek fek edilmemek şartıyla ihtiyaten bir ay beklenir. Bu süre zarfında mektup iade edilmezse ve müşteri her hangi bir sebeple, muhatapdan, mektubun hükümsüzlüğünü gösteren bir mektup getiremezse, mektubun iade edilmemesinden doğabilecek bütün sorumluluğun kendisine ait olduğunu gösteren bir yazı alınarak rehinler ve ipotegin çözülmesi mümkündür.

Müddetsiz mektuplarda, her zaman, mektubun geri verilmesi ile kefâlet sukût eder. Teminat da geri verilir.

Mektup kaybolduğundan dolayı geri verilmezse muhatapdan teminat mektubunun istilzam ettiği işin yapıldığı ve mektubun hükmü kalmadığı hakkında bir mektup istemek lâzımdır. İş resmî dairelere aitse bu dairelerin yetkili imzalarını ve dairenin resmî mührünü taşıyan mektuplar doğrudan doğruya kabul olunabilirse de şahıslar ve müesseselere taâllük eden işlerde kefâletten kurtarmayı tazammun eden bu gibi mektuplarda noter tasdiki aranmalıdır.

HUKUKİ BÜNYE

Teminat mektubu vermekle bankaların giriştikleri taahhüt, müşteri lehine deruhde edilen bir kefâlettir. Buna nazaran muamele Borçlar Kanununun 483 ve müteakip maddelerindeki kefâlet hükümleri ile ilgilidir. 483 üncü madde kefâlet'i şöyle târif etmiştir :

«Kefâlet bir akittir ki, onunla bir kimse borçlunun akdettiği borcun edâsını temin etmeyi alacaklıya karşı taahhüd eder»

Borçlar Kanununun 484 üncü maddesinde : «Kefâletin sıhhati, şekl-i tahririye riayet etmeye ve kefilin mes'ul olacağı muayyen bir miktar irâesine mütevakkıftır» denilmiştir. Bu madde uyarınca, bankalar tarafından deruhde edilen kefâlet, adından da anlaşılacağı üzere,

yazılı olmakda ve verilen mektuplarda, kefâlet edilen miktar açıkca belirtilmektedir. Esasen bankaların gayri muayyen bir meblâğ için mes'uliyet altına girmiyebilecekleri tabiidir.

Bankaların tatbikatına göre teminat mektubu ile verilen kefâletin nev'i, Borçlar Kanununun 487 inci maddesindeki «müteselsil kefâlet» dir. Esasen Ticaret Kanununun 7 inci maddesi de, sözleşmede aksi şart koşulmadıkça, banka ile müşteri arasındaki iştirakin müteselsil sorumluluk mahiyetinde olduğunu tazammun eder. Madde şudur:

«İki veya daha fazla kimse içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticarî mahiyeti haiz bir iş dolayısıyla diğer bir kimseye karşı müştereken borç altına girerlerse, mukavelede aksi kararlaştırılmış olmadıkça, müteselsilen mes'ul olurlar. Ticarî borçlara kefâlet halinde, gerek asıl borçlu ile kefil ve gerek kefiller arasındaki münasebetlerde dahi hüküm böyledir.»

Bu maddeye nazaran, banka ile lehdar arasındaki sözleşmede, verilecek kefâletin müteselsil kefâlet haricindeki kefâlet nevi'lerinden biri olacağı kaydı yer almadıkça, nev'i tasrih edilmemiş olsa dahi mevzu bahis kefâlet, müteselsil kefâlet'dir. Kaldı ki, bankaların verdikleri kefâlet mektuplarında müteselsil kefâlet kaydı mevcuttur. Müteselsil kefâletin doğurduğu hukukî sorumluluk, 487 inci madde hükmünce, kefilin, borçlu ile beraber müşterek borçluluğunu tazammun etmesidir (*). Bu sebeptir ki bankalar, muhatabın ilk talebi üzerine mektup bedelini öderler. Muhatabın, daha evvel asıl borçluya baş vurmasını ve varsa rehinleri paraya çevirmesini istemeye bankanın hakkı yoktur.

Kefil, borcun aslı ile birlikte borçlunun kusur ve temerrüdünün kanunî sonuçlarından mes'ul olup faiz verilmesi şart edilmişse ancak işlemekte olan faiz ile beraber işlemiş faizden bir seneliğini vermekle mükelleftir. (Borçlar Kanunu Madde : 490)

Kefâletin doğurduğu diğer bir hukukî sonuç da, kefilin, ödediği teminat bedeli için asıl borçluya -lehdâra- rücu edebilmesidir. Borçlar Kanununun 496 inci maddesi bu hususda hüküm sevk etmiştir :

«Kefil edâ ettiği şey nisbetinde alacaklının haklarında ona halef olur. İşbu halefiyet kaidesinden evvelce feragat câiz değildir.....»

Borçlar Kanununun 499 uncu maddesine göre de muhâtap, mektup tutarını ödeyen kefilin -Bankanın- lehdâra rücu hakkını tesbit etmek üzere elinde bulunan rehin ve sair teminatı bankaya devretmeye mecburdur.

(*) Borçlar Kanunu Madde 487 : «Kefil borçlu ile beraber müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu sıfatı ile veya bu gibi diğer bir sıfatla borcun ifasını deruhde etmiş ise, alacaklı asıl borçlulara müracaat ve rehinleri nakde tahvil ettirmeden evvel kefil, aleyhinde takibat icra edebilir. Bu bâbın hükümleri bu nev'i kefalet de tatbik olunur.»

**REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN İLÂN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŐI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük .

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi · BASINKURUMU

(Basın : 21709)

ANONİM ŞİRKETLERDE PAY BEDELLERİNİN ÖDENMEMİŞ KISIMLARININ TAHSİLİNE İLİŞKİN BİR YARGITAY HUKUK GENEL KURUL KARARI

Av. Dündar ÖZBİL

Anonim Şirketlerde ödenmemiş sermayenin pay sahiplerinden tahsiline müteallik hükümleri bazı boşlukları ihtiva ettiğinden tatbikatçıları düşündüren bir konu halindeydi (*). Memnuniyetle öğrendiğimize göre Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1 - 3 - 1967 tarihli 1511/138 sayılı kararı bu konudaki tereddütleri geniş ölçüde gidermiş bulunmaktadır. Önemini dikkate alarak bu kararın konumuzla ilgili kısmını yayınlıyoruz.

HUKUK GENEL KURULU KARARI

Hukuk Genel Kurulunca gelen avukatların sözlü açıklamaları dinlendikten sonra vaktin yetersizliğinden ötürü iş incelenerek karara bağlanmasının başka güne bırakılması uygun görüldü.

Bu gün, Hukuk Genel Kurulu dosyasındaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüldü:

Dâvacı vekili: 15/10/1963 tarihinde kaydedilen dâva dilekçesinde, dâvalı şirketin, müvekkili bankaya ait beheri 500 lira kıymetinde 120 hisseye sahip olduğunu muhtelif tarihlerde ikinci, üçüncü ve dördüncü % 25 apele karar verildiği halde bakiye sermaye taahhüdünü yerinde göstermediğini, bu suretle 30 bin lira borçlu bulunduğunu, müvekkili bankanın 153 sayılı kanunla tedrici tasfiyeye tabi tutulduğunu, sermaye taahhüdünden bakiye alacakların tahsil ve tesfiesi için dâvalıdan bakiye sermaye taahhüdünün yerine getirmesi iadeli taahhütlü mektupla istenildiği halde ödemediğini ileri sürmüş, 30 bin liranın faiziyle birlikte dâvalıdan tahsiline karar verilmesini istemiştir.

Dâvalı şirket 12/11/1963 tarihli cevap layihasında esasa cevap olarak: Dâvacı Bankanın, aktifi tamamen paraya çevrilmedikçe ve üçüncü şahıslarda mevcut ala-

(*) BANKA Dergisi, Haziran 1967 sayısı sahife 33 «Anonim Şirketlerde pay sahibinin Sermaye olarak Taahhüt Ettiği Para Borcundan Temerrüdü» başlıklı yazımız.

cakları tamamen tahsil edilmedikçe ve Ticaret Kanununun 406 ve banka esas mukavelesinin 15 inci maddelerindeki şartlar ifa ve ikmal olunmadıkça bakiye taahhütlerin tahsili hakkındaki dâva dinlenemeyeceğini, kaldı ki, ilerde izah edeceğimiz diğer sebeplerle mevcut olmayan, muhal bulunan bir taahhüt iddiası dâvacıya dâva hakkı veremeyeceğini ve hissedar olmayan tarafa husumet teveccüh etmeyeceğini bildirmiş, dâvanın reddini istemiştir.

Dâvalı taraf, giyap kararı tebliğine rağmen duruşmaya gelmediğinden muhakemeye giyabında devam olunmuştur.

Mahkemece: kararda gösterilen sebeplere dayanılarak dâvacı bankanın böyle bir tahsil dâvası açmaya hakkı ve hissedarların bir tediye mükellefiyeti bulunmadığından bahsile dâvanın reddine karar verilmiş ve dâvacının temyizi üzerine Yargıtay Ticaret dairesince: Dâvacının, henüz ödenmemiş olan sermayeyi; bunu taahhüd eden hakiki ve hükmi şahıslardan dâva yoluyla istemeye hakkı bulunduğundan ve dâvanın kabulü gerektiğinden bahsile hükmün bozulması üzerine mahkemece eski hükümde direnilmiştir.

(X) Bankası Anonim Şirketinin 7129 sayılı Bankalar Kanununa ek 153 sayılı kanun hükümleri uyarınca tedrici tasfiyesine ve bu tasfiyenin Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi nezaretinde malî ve teknik yardımıyla icrasına karar verilmiştir.

(X) Bankası Anonim Şirketi, esas mukavelesi hükümlerine göre, ani olarak kurulmuş olduğundan sermayesinin tamamı kurucular tarafından taahhüt edilmiş ve şirket sermayesi nama yazılı hisse senetlerine ayrılmıştır. Kurucular arasında dâvalı nakliyat şirketinin 500 liralık 120 hisse taahhüt etmiş olduğu esas mukavelede yazılı bulunduğu gibi dâvacı tarafından mahkemeye ibraz edilen dâvalı şirkete ait sirküler ve ilişigi 13/12/1957 tarihli talepnamele dahi bu husus belirtilmiştir.

Dâvacı vekili tarafından hissedarların sermaye taahhütlerini ödemeye daveti tazammun eden apel kararları ibraz edilmiştir. Bunlara nazaran (x) Bankası idare meclisince 17/3/1960 tarihinde verilen üçüncü apel kararında 25 Mart'tan 20 Mayıs'a kadar %25 nisbetinde apel yapılması ve 16/11/1960 tarihli kararla da dördüncü apelin 10 ve 30 Aralık 1960 tarihleri arasında yapılması ve kanunî formaliteleri tamamlandıktan sonra apellerden borçlu bulunanlar hakkında derhal takibata tevessül edilmesi kararlaştırılmıştır. Bunu müteakip banka tedrici tasfiyeye tabi tutulmuş tasfiye halinde (X) Bankası Anonim Şirketi idare heyeti tarafından dâvalıya gönderilen 24/7/1968 tarihli olup aynı tarihte tebliğ edildiği anlaşılan yazıda sermaye taahhüdünden bakiye borçları 30 bin liranın bir ay zarfında ödenmesi, aksi takdirde kanunî yollara başvurulacağı bildirilmiş ve bilâhare işbu dâva açılmıştır.

1 — Dâvacı dâva arzuhalinde ve duruşma sırasında 153 sayılı Kanuna ve Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine istinat ettiği gibi Yargıtay'ın kökleşmiş içtihatları gereğince H.U.M.K. nun 76 ncı maddesi uyarınca dâvacının dayandığı maddî vak'aları ve isteğin sonucunu göz önüne alarak vakıya uygun kanun maddesini re'sen uygulamak zorundadır. Dâvacının kanun maddesini yanlış göstermiş olması dahi dâvanın reddine sebep olamaz. Bu itibarla mahkemenin dâvada 153 sayılı kanuna istinat edilmediği yolundaki sebep yerinde bulunmamıştır.

2 — Mahkemece hâdise, Türk Ticaret Kanununun ve 153 sayılı kanun hükümleri bakımından tetkik ve münakaşa edilmiş, dâvacının böyle bir tahsil talebine hakkı dâvalı hissedarında böyle bir tediye mükellefiyeti bulunmadığı neticesine varılmış, dâva bu sebeple reddolunmuştur.

Mahkeme kararında Türk Ticaret Kanunu yönünden gerekçeler şöyle sevk edilmiştir. (153 sayılı Kanununun 2. nci maddesinin ikinci fıkrası hükmüyle tedrici tasfiye karar ve muamelâtında Türk Ticaret Kanununun tamamının tatbiki men edilmiştir. Bununla beraber meselenin Türk Ticaret Kanunu yönünden tetkiki halinde dahi: Türk Ticaret Kanununun dâvada istinat edilen maddeleri dâvacıya böyle bir dâva hakkı bahşetmez. Hissedarın sermaye taahhüdü bir borç olmaktan ziyade ortaklığı devam ettirme iradesi halinde sıfatına bağlı bir sermaye iştirak taahhüdünden ibarettir.

Ödeme hususunda dâvetin hususî bir şekli bulunduğu gibi hususî şekle riayetle istenen bakiye sermayenin ödenmesinin de müeyyideleri Türk Ticaret Kanununun 407 nci maddesinde gösterilenlere münhasırdır. Bu maddede dâva yoluyla bakiye sermayeyi tahsile matuf bir hüküm mevcut olmaması itibarıyla bunlar haricinde bir zorlama bahis konusu olamaz; aynı kanunun 408. maddesindeki hususî temerrüt şeklinin yürütülmesini icabettirir. Borçlar Kanununun 106 ncı maddesine göre mücerret bir ihtar kâfi değildir. Şirketin faaliyet devresinde başvuru olan apel tasarrufunda 407 nci maddedeki müeyyidelerle iktifa edilmesiz zaruridir. Tasfiyeden evvelki idare heyetinin böyle bir dâva açmağa hakkı olmayacağından başlanmış bir muameleyi devam ettirdikleri yolundaki izahları da tasfiye heyetine böyle bir dâva hakkı tanımaya sebep teşkil etmez). Mahkeme özet olarak bu gerekçeleri ileri sürmüştür, halbuki anonim şirket hissedarlarına ait sermaye taahhütlerinin hukukî mahiyetinin ne bulunduğu hususlarının belirtilmesi lâzımdır.

Hissedarların bankaya karşı sermaye taahhütlerinin hukukî mahiyetine gelince:

Hissedarın anonim şirkete karşı sermaye taahhüdü Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre şirkete karşı bir borç teşkil etmektedir. Türk Ticaret Kanununun 419 uncu maddesinde, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı bir hisse senedini iktisap eden kimsenin geri kalan bedeli şirkete karşı ödemekle mükellef olduğu yazılı bulunduğu gibi Ticaret şirketlerine ait umumî hükümler arasında yer alan 140 ıncı maddenin birinci fıkrasında da her ortağın, usulüne göre tanzim ve imza edilmiş şirket mukavelesiyle koymayı taahhüt eylediği sermayeden dolayı şirkete karşı borçlu olduğu açıkça belirtilmiştir. 285, 287, 405 ve 407 inci maddeler hükümlerinden de hissedarların taahhüt ettikleri sermayenin borç niteliğinde olduğu anlaşılmiş ve bu görüş doktrinde dahi böylece kabul edilmiştir. Bu itibarla hissedarın sermaye taahhüdünün borç teşkil ettiğinde tereddüt edilemez, mahkemenin borç mahiyetinde olmadığı şeklindeki kabulünde isabet bulunmamıştır.

İşbu iki esas böylece belirtildikten sonra Türk Ticaret Kanununun 407 ve 408 inci maddelerinin dâvacıya o yolda dâva hakkı vermediği hakkında mahkeme kararında yer alan görüşe gelince:

Dâva, bankanın tasfiyeden evvelki faaliyet devresinde açılmış olmayıp tedrici tasfiye kararından sonra açılmış bulunmaktadır. Bu itibarla mahkemece dâvanın tasfiye kararından sonra açılmış olduğu nazara alınarak dâvadaki vakıalarda ve netice talebe uygun kanun hükümleri incelenmek suretiyle bir karar verilmesi icabeder. Türk Ticaret Kanununun 407 ve 408 inci maddeleri anonim şirketin, tescil ile tasfiye safhası arasındaki devrede açacağı dâvada tatbiki iktiza eden maddelerdir. Hisse bedellerinin tahsili hakkında tasfiye kararından sonra dâvalıya gönderilen taahhütlü mektuba istinat eden dâvacının tasfiye kararından evvel banka idare

meclisince alınan apel kararlarına da dayanması tasfiye kararından evvel muaccel bir alacak bulunduğunu ifadeye matuftur. Bu hal Türk Ticaret Kanununun 407 ve 408 inci maddelerinin tatbikini icabettirmez. Mahkemece, sözü geçen maddelere dayanmak ve onları ilâmda yazılı şekilde manâlandırmak suretiyle (Binnetice, Şirket faaliyet halinde olduğu takdirde dahi ittihaz edilen tediye kararlarına müsteniden böyle bir dâva ikâmesi caiz ve mümkün değil iken başlanmış bir muameleyi devam ettirdikleri yolundaki izahları evleviyetle, idare heyeti yerine kaim olan tasfiye heyetine böyle bir dâva hakkı tanımaya sebep teşkil etmez) yolunda varılan görüş, dâvanın neticesine müessir olmaz ve reddine sebep teşkil etmez. Mahkemece bu sebebe dayanılarak dâvanın reddi kanuna uygun düşmemiştir. Yargıtay bozma ilâmında temas edilmemiş olduğundan bahisle bu konu direnme kararında tekrar izah edilmiş olduğundan Genel Kurulca bu hususun açıklanması ve Türk Ticaret Kanununun Anonim şirket hissedarına ait sermaye borcu hakkında kabul ettiği esasların izahı gerekli görülmüştür.

Mahkemenin kabul şekline göre de, Türk Ticaret Kanununun 407 ve 408 inci maddelerine verilen manâ kanunun maksat ve gayesine aykırı bulunmuştur. Zira, Türk Ticaret Kanununun 269 uncu maddesi uyarınca Anonim şirket, borçlarından dolayı mesuliyeti muameleki ile mahdut bir sermaye şirkettir. Hissedarın şirkete karşı mesuliyeti de yalnız taahhüt eylediği sermaye ile mahdut olup hissedar aynı kanunun 405/2 nci maddesi hükmünce sermaye olarak şirkete verdiğini geri isteyemez; fakat tasfiye neticesinde bir şey kalırsa hissesi nisbetinde onu istemek hakkına sahiptir. Bundan başka hissedar devri kabil, hisse senedini başkasına devretmek yetkisine maliktir.

Türk Ticaret Kanununun 269, 285, 405/2 ve 466 ncı maddeleriyle konulan prensiplerden de anlaşıldığı üzere, hissedarın taahhüt ve tediye ettiği sermaye anonim şirketin mesuliyetine esas olan şirket mamelekine intikal eder. Anonim Şirket ortaklarından ayrı malî bir varlığa sahip ve şirket borçlarından dolayı yalnız şirketin mameleki mesul olduğundan, hissedarın taahhüt ettiği sermaye ortaklar yararına olduğu kadar anonim şirket alacaklıları lehine de şirketin mamelekine dahil olur. Sermaye, şirketle muamele yapan kimselerin alacaklarına karşılık teşkil eder. Bu sebeplerle Türk Ticaret Kanununun bu husustaki hükümleri hisse bedelinin behemehal tahsilini hedef tutmakta olduğundan Anonim Şirket, hissedardan taahhüt ettiği ve borç niteliğinde olan sermaye taahhüdünü talebetmek zorundadır. Bunu istemekten vazgeçmek hakkına dahi sahip değildir.

Türk Ticaret Kanuniyle kabul edilen bu esasların neticesi olarak hissedarın sermaye borcunun tahsilini dâva etmek hakkı, sözü geçen kanunda kuruluş sırasında, tescilden sonraki faaliyet devresinde ye tasfiye safhasında olmak üzere üç devrede ayrı ayrı maddelerde tanzim edilmiştir. Anonim Şirketin kuruluş safhasında kurucular 287 nci madde uyarınca iştiraki taahhüt edenlerden pay bedellerini ödemeyenleri taahhüdün ifasına icbar etmek hakkını haizdirler. 446 ncı madde dahi tasfiye sırasında tasfiye memurlarına, pay bedellerinin henüz ödenmemiş kısımlarını, şirket aktiflerinin pasiflerini karşılamaması halinde, tahsil mükellefiyeti yüklemektedir.

Anonim Şirketin tescili ile tasfiyesi arasındaki devrede ise; Türk Ticaret Kanununun 406 ve 407 nci maddesinin birinci fıkrası Anonim Şirkete bakiye sermaye hissesini talep ve dâva hakkını bahşettiği gibi Ticaret şirketlerinin umumî hükümlerinde yer alan 140 inci maddenin 4 üncü fıkrası da bu esası teyit etmektedir. Zira

406 ncı madde hükmüne göre Anonim şirket, esas mukavelede hilâfına hüküm bulunmadıkça şirkete karşı borç niteliğinde bulunan pay bedellerini her zaman istemek hakkını haizdir. Talep üzerine Anonim şirketin alacağı muaccel hale gelir. Muacceliyet ise dâva hakkını tazammun eder. 407 nci maddenin birinci fıkrası uyarınca da sermaye koyma borcunu vaktinde yerine getirmeyen pay sahibi ihtara lüzum olmadan mütemerrit hale düşerek temerrüt faizi ödemekle mükellef kılınmış olmakla Anonim şirketin faize esas olan ve muaccel gelmiş bir alacağının mevcudiyeti kabul edilmektedir.

Bu suretle Anonim şirket 406 ve 407/1 inci maddeler hükümlerine göre pay bedellerinin tahsilini dâva etmek hakkını haiz bulunmaktadır. 407 ve 408 inci maddelerdeki müeyyideler şirket idare meclisine tanınmış selâhiyetlerden ibarettir. Bunlar, müddetinde sermaye borcunu ödemeyen hissedar hakkında tatbiki zaruri ve onunla iktifa edilmesi icabeden ve binnetice Anonim Şirkete dâva hakkı tanınmamasını tazammun eden müeyyideler değildirler. Bilâkis sermaye taahhüdünün yerine getirilmesini temin gayesiyle konulmuş hükümlerdir.

Türk Ticaret Kanununun 140 inci maddesinin dördüncü fıkrasında: Anonim Şirketin, ortaklardan sermaye taahhüdünü yerine getirmesini talep ve dâva edebileceği tasrih edilmiştir. Bu hüküm, Ticaret Şirketlerine ait umumî hükümler arasında yer almış olduğundan, öncelik sırası itibariyle, Anonim Şirkete ait hususî hükümlerden sonra tatbiki iktiza eder. Ancak, yukarıda izah edildiği üzere, 407 ve 408 inci madde hükümleri Anonim Şirketin pay bedellerinin tahsili hususunda dâva hakkını men eden hususî hükümler mahiyetinde olmayıp bilâkis dâva hakkını bahşeden hükümler niteliğinde bulunduğundan 140/4 üncü madde hükmü dahi pay bedelinin tahsili hususunda Anonim Şirketin dâva hakkını teyit eden ve Anonim Şirketler hakkında da tatbiki lâzım gelen bir hükümdür.

Yukarıda açıklanan esaslar muvacehesinde mahkemece Türk Ticaret Kanununun 407 ve 408 inci maddelere verilen anlam kanuna uygun bulunmamıştır.

Yukarıdan beri açıklanan hukukî esaslar ve bozma kararında belirtilen mucip sebepler muvacehesinde : bozma ilâmına uyulmak gerekirken eski hükmünde direnilmesinde isabet bulunmamıştır.

SONUÇ: Dâvacı vekilinin Temyiz itirazlarının kabulüyle direnme kararının yukarıda açıklandığı üzere, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429 uncu madde gereğince **BOZULMASINA** ve dâvacı taraf yararına avukatlık ücret tarifesi gereğince (400) lira avukatlık parasının diğer tarafa yükletilmesine ve aşağıda yazılı örnek harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 1/3/1967 gününde oyçokluğile karar verildi.

Bu Genel Kurul Kararının gerekçelerinden özetle şu neticelere varılabilir:

1 — Hissedarların şirkete karşı yaptıkları sermaye taahhütlerinin hukukî mahiyeti bir borç teşkilinden ibarettir. Bu borç tasfiyeden evvel apel kararı ile doğmuştur. Borç olmayıp ortaklığı devam ettirme irade-

sine ve sıfatına bağlı bir iştirak taahhüdü olacağına dair Ticaret Mahkemesinin görüşü kabul edilmemiştir.

Apel mektuplarında şirket idare meclisince tayin edilen bir aylık süre içinde bakiye sermaye taahhütlerinin gününde ödenmemiş olması halinde, şirket lehine bir alacak doğmaktadır. Bu kabil alacak ve dâvalar da, Borçlar Kanununun 126 ıncı maddesine tevfi kan 5 yıllık zaman aşımı carî olur. Sermaye paylarının ödenmemesi sebebiyle işliyecek bütün temerrüt faizleri, B. K. unun 131 inci maddesine tevfi kan asıl alacak hakkında 5 yıllık zaman aşımı vaki olmamak kaydıyla 10 yıllık zaman aşımına tabidir.

2 — Genel Kurul kararı, bu çeşit taahhütlerin bir borç olduğuna dair içtihatı karşısında zaman aşımı meselesini ortaya getirmektedir. Fakat, zaman aşımı durumu T. K. unun 446 ıncı maddesinin manasıyla karışık bir hal almaktadır. Şöyleki: 446 ıncı madde hükmünün Genel Kurulca anlaşılan manasına göre, tasfiye memurları ödenmemiş pay bedellerini, şirket aktiflerinin pasiflerini karşılama ması halinde tahsiline tevessül edebileceklerdir. Fakat bu halden ayrı olarak zaman aşımı gibi sebeplerle tahsile müteallik dâva ikâmesi caiz görülebilecek midir?

Bir an şirket borçlarının olmadığını fakat şirket aktifinin henüz paraya tamamen çevrilmediğini düşünelim. Elimizde nazari bilânçoya göre aktiflerin satışından ortaklara düşecek tasfiye payı ile bakiye sermaye borcunun takas ve mahsup imkânı mevcutken, şirketin hali faaliyette bulunduğu devrede yapılan ve muaccel kılınan apel işlemi yüzünden işlemeye başlamış bulunan zaman aşımının kesilmesi için pay bedellerinin (bakiye sermaye borcunun) tahsiline müteallik bir dâva açılması gerekecek midir? Diğer bir deyişle bu, dâva zaman aşımını kesmek amacıyla olsa dahi tasfiyenin gayesine ve 446 ıncı maddenin manasına aykırı düşmiyecek midir? Bununla beraber, aksi ihtimal de varittir. Gerçek satışlar tahmini değerlerden aşağı yapılmış bu suretle hissedara düşecek tasfiye payı, ortağın sermaye borcunu karşılamadığı tarihte, şirketin bu alacağı zaman aşımına uğramış olabilir.

3 — Genel Kurul görüşüne göre, şirketin kuruluşundan sonra tasfiyeye kadar olan süre içinde de 406 ve 407 inci maddeler gereğince bakiye sermaye hissesini talep ve tahsilini dâva etmek mümkün görülmüştür. Bu suretle 407, 408 inci maddelerdeki müeyyidelerin anonim şirket idare meclisine tanınmış selâhiyetlerden ibaret olup bunlarla iktifa edilmesi icap eden ve netice itibariyle payların tahsiline müteallik dâva hakkının tanınmamasını tazammun eden hususî müeyyideler olmadığı, diğer bir ifade ile 407, 408 inci maddelerdeki müeyyidelerin 140/4 üncü

maddesindeki sermayenin tahsilini tanıyan genel müeyyideyi takyit eden nitelikte olmadığı belirtilmiştir. Bu suretle Ticaret Mahkemesinin ve Banka Dergisi Haziran 1967 sayısında yayımlanan yazımızdaki görüşlere aykırı bir kazaî sonuç hasıl olmuştur.

Şirketlerin durumuna önemli derecede etkili olabilecek bu karar, tatbikata ışık tutacaktır.

MUHASEBE MAKİNALARI

Alacaklı ve Borçlu Cari Hesaplar — Faizli Ekstreler —
Tasarruf Hesapları — Şubeler Hesapları — Senet Kayıtları
Kalite ★ Organizasyon ★ Bakım

BÜROMAKİNE

TİCARET ve SANAYİ LİM. ŞTİ.

Bankalar Caddesi 54 Karaköy - İSTANBUL

Telefon: 44 21 19 - 49 77 81

Sümer Sokak 7/4 ANKARA

Tel : 12 83 10

1868

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

EMNİYET
SANDIĞI

(9)

(Basın : 13741)

Saçlarınız için
en uygunu...

Pertev

hair spray

SİGORTA ENSTİTÜSÜ

Hayri BAŞER
(Şark Sigorta A.Ş.
Umumî Müdürü)

Çağdaş uygarlığın bir özelliği ihtisaslaşmadır. Meselâ eskiden bir doktor her hastalıktan anlamazsa doktor sayılmazdı. Halbuki şimdi doktorun kulakçısı, gözcüsü, buruncusu, kalpçisi, beyincisi, operatörü, operatör olmıyanı ayrıdır, birleşmesi makbul değildir, İlimle teknolojiye ilerleme ve gelişme nisbetinde üstelik bu ihtiyaç gün geçtikçe de artmaktadır. Artık bilgisiz, tecrübesiz hiç bir iş düzgün, istenildiği gibi yürütülememektedir. Bu açıdan bakılınca başta gelen memleket sorunlarından bir tanesi de her alanda ve süratle kalifiye eleman yetiştirilmesidir. Sigorta endüstrimiz, son yıllarda Millî Reassürans şirketinde tertiplenen yetiştirme ve tekemmül kurslarıyla ihtiyacın karşılanmasında hayli çaba sarfetmişse de bunun yeterli olamadığı anlaşılmış, sigorta öğretimi'nin bir an önce bir Sigorta Enstitüsü bünyesinde ele alınması gereği ortaya çıkmıştır.

Kanaatimizce kurulması zorunlu hale gelen bu Sigorta Enstitüsünün kendisinden beklenen hizmeti pratik yönden daha faydalı ve daha verimli başarması, bünyeye daha güçlü olması için aşağıda belirtilen hususların göz önünde tutulması icap edecektir :

1 — Sigorta Enstitüsünün, özel hukuk ve kamu hukuku sigortacılığını içerisine alan, Türkiye'ye şâmil bir tek Sigorta Enstitüsü olması;

II — Bu Enstitünün özel hukuk sigorta endüstrisinin temerküz ettiği, Sigorta Murakabe Kurulunun, mükerrer sigorta inhisar imtiyazı işletmecisinin bulunduğu ve Sosyal Sigortaların en geniş bir tatbikat sahası bulduğu İstanbul'da, İstanbul Üniversitesi içinde İktisat Fakültesine bağlı müstakil statüyü haiz bir tesis şeklinde kurulması ;

III — Enstitünün kurucu üyelerinin :

1 — Ticaret Bakanlığı,

2 — İstanbul Üniversitesi,

- 3 — İstanbul İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi,
- 4 — Ankara'da Türk Sigorta Hukuku Derneği,
- 5 — T.C. Emekli Sandığı,
- 6 — Sosyal Sigortalar Kurumu,
- 7 — Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği,
- 8 — Mükerrer Sigorta İnhisarı İmtiyazı İşletmecisi,
- 9 — Türk Lloyd'u tesisi olması ve yıllık bir asgarî âidat mükellefiyetinin yerine getirilmesi şartıyla iştirakçi üye kabul edilebilmesi;

IV — Enstitünün sigortacılıkta araştırma, inceleme ve öğretim yapmak üçlü maksadını gütmesi ve seminerler tertip etmesi;

V — Enstitü genel kurulunun kurucu ve iştirakçi mümessillerinden terekkiüp etmesi ve en az senede bir kerre Mart ayında Enstitü merkezinde toplanması ;

VI — Enstitünün (5) kişilik bir danışma, (3) kişilik bir yönetim ve (2) kişilik bir denetim kurulu bulunması ve bunlara kurucuların göstereceği bir misli aday arasından Enstitü genel kurulunca iki senelik süre için (sürelerinin sonunda yeniden seçilebilmeleri caiz olmak üzere) ismen tâyin edilmesi ve bu organların kurucular genel kuruluna karşı sorumlu olması;

VII — Enstitünün ayrıca yönetim kurulunca tâyin edilecek bir müdürle bir genel sekreterinin bulunması ve müdürün yönetim kuruluna başkanlık etmesi;

VIII — Tedrisatın, câzip ve faydalı hâle getirilmesini teminen Bakanlık Teftiş Heyeti, Sigorta Mürakabe Kurulu kurucu ve iştirakçi kurum ve şirketlerce memurları arasından yetkililerince seçilecek müstait ve liyakatlı elemanlara inhisar ettirilmesi ve tedrisatın, devama imkân sağlamak üzere, çalışma saatlerinden sonra (saat 17'de başlamak üzere) akşam kursları tarzında yapılması ;

IX — Danışma Kurulunun mütaleası alınmak suretiyle Yönetim Kurulunca hazırlanacak ders programında kamu ve özel hukuk sigortacılığı, iş hukuku esas ve prensipleri yanında daha ziyade sigortacılığın pratik yönlerine önem verilmesi ve ezcümle sigorta branşları itibariyle târife teknolojisine, aktüaryaya, sigorta istihsalcılığına ve sigortalılarla olan iş münasebetlerine, hasar ekspertizleri ve tazmin esaslarına, reasürans anlaşmaları ile konservasyon ve reasürans teknik ve sistemlerine, sigorta işletmelerinde organizasyon ve maliyet hesaplarına, mekanizasyon ve muhasebe ile bilânço tahlillerine, trésorerie ve yatırım problemlerine yer verilmesi ;

X — VIII nci maddede yazılı genel programın tatbikinde birinci yılı hazırlık ve yetiştirme, ikinci yılı ihtisasa ayırmak suretiyle tedrisat süresinin tercihan iki yılı geçmemesi ;

XI — Enstitü giderlerinin :

- a) Sigorta kursları tahsisatı,
- b) Mükerrer sigorta inhisar imtiyazının İş Bankası kanaliyle dolaylı verilmeyerek dolaysız verilmesi suretiyle imtiyazın devrine mahsus 100.000 liralık ücretin Enstitüye tahsisi,
- c) (a) ve (b) maddelerinde özel hukuk sigortacılığında sağlanan gelire eşit miktarda T.C. Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Kurumunca ödenecek subvention'lar ve iştirâkçi üyeler yıllık aidatları ile karşılanması ve yapılacak bağışların kurumlar ve gelir vergisi matrahından makbul masraflar olarak düşürebilmesinin özel bir kanunla sağlanması.

Bütün dileğimiz, sevindirici, yeni bir hamle teşkil edecek olan Sigorta Enstitüsünün en kısa zamanda gerçekleşmesi, övünülecek hizmetlerle kardeş enstitüler arasında temâyüz edebilmesi, hem Memleketimiz, hem de her bakımdan gelişmiye ve korunmaya lâyık kamu veya özel, tümüyle sigortacılığımız için hayırlı ve uğurlu olmasıdır.

*Diğer bütün Sigorta
nevileri ile birlikte ...*

**MAKİNA
SİGORTASI**

- ← Bilumum işletme kazaları
- ← Dikkatsizlik, ihmal
- ← Kötüniyet, Sabotaj
- ← Konstrüksiyon hataları
- ← Materyal hataları
- ← Fiziki infilaklar
- ← Kazanlarda su nok.
- ← Santirfuj kuvvet
- ← Kırsadevre
- ← Fırtına
- ← Don

**ŞEKER SİGORTA
ANONİM ŞİRKETİ**

PİYASA DURUMU

Hazırlayan: Yıldırım KILKIŞ

I — PİYASA HABERLERİ

A — İç Ticaret

Ağustos ayı içinde de para ve kredi darlığı iktisadî çevrelerin en çok ilgilendikleri konulardan biri olmuş, İstanbul Ticaret Odası Meclisinde konu tartışılırken, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti'nin tertiplelediği açık oturumda iş adamları ve iktisatçılar meselenin üzerine eğilmişlerdir.

Ayın önemli hadiselerinden biri de 20 Ağustos Pazar günü 51 yabancı devletin iştirakiyle 36. İzmir Enternasyonal Fuarınının Başbakan Süleyman Demirel tarafından açılışı olmuştur.

Adana borsası hareketsizdir. Alivre satışlar ise canlı seyretmiştir. Yeni mahsulün iyi olması beklenmektedir.

İzmir pamuk piyasası genellikle hareketli seyretmiştir. Rekoltenin bir önceki senenin üzerinde olarak 190.000 ton civarında gerçekleşeceği tahmin olunmaktadır.

Fındık rekoltesinin az olacağı tahmin edilmektedir. 1966 mahsulü fındık tamamen Fiskobirliğin elinde toplanmıştır.

B — Dış Ticaret

İlgili bölümlerde daha detaylı tetkik edileceği üzere, Ocak-Mayıs devresi ihracat hacmi çok az bir artış gösterirken, ithalât hacmi düşme temayülü arzettmiştir.

19. kotaların, geçen yazımızda da belirttiğimiz gibi, sanayici ithalâtını kolaylaştırıcı mahiyette olmasının, ithal malları piyasasını etkileyeceği ifade edilmektedir.

Temmuz ayı sonunda Ankara'da yapılan Bakanlar-Özel Sektör arasındaki ihracat toplantısında ihracatın geliştirilmesi için ileri sürülen tedbirlerin resmî organlar tarafından olumlu karşılandığı anlaşılmaktadır. İhracat sorunları hakkında nihaî bir rapor hazırlamak gayesiyle, Sanayi, Gümrük ve İnhisarlar, Maliye, Ticaret, Tarım Bakanlıkları Müsteşarları ile Odalar Birliği temsilcilerinden kurulan komisyon raporunu tamamlamış bulunmaktadır.

C — Sanayi

Devrenin sanayi yönünden önemli olayları şöyle sıralanabilir: Samsun Bakır kompleksi ile Kimyevî Gübre Fabrikalarının ve Bursa Çimento Fabrikasının temeli atılırken, Çayırova Cam fabrikasının ilâve tesislerinde kurulan fibro cam fabrikasının Ekim ayında faaliyete geçeceği bildirilmiştir.

İstanbul Sanayi Odasına Temmuz ayında 23.600.000 TL. sermaye tutarında 36 sanayi firması kaydolmuştur. Bunların ikisi gıda, 4 ü mensucat, 17 si metal, 10 u

kimya sanayii, üç firma ise diğer sanayi kollarında faaliyet gösterecektir.

Bu kuruluşların önemlileri şunlardır. «Senteks Tekstil Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi» sentetik iplik ve tekstürizasyon konusunda faaliyet gösterecektir. «Böhler Sert Maden ve Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi» ise torna ve plânya kalemleri, sert maden uçları imal edecektir.

II — PİYASA HAREKETLERİ

A — Sanayi Mamûlleri

1 — Dokuma Sanayii Mamûlleri

a) Yünlü Dokuma

Bundan evvelki yazımızda belirttiğimiz gibi yünlü dokuma piyasasındaki durgunluk devam etmektedir. Fiatlar eski seviyelerini muhafaza etmektedir.

b) Pamuklu Dokuma

Piyasa normal seyretmekle beraber ,artan istihsalin istahlâk edilmemesi sebebiyle, yükselen stoklar fiatları aşağı itmektedir.

2 — Züccaciye ve Pencere Camı :

a) Züccaciye piyasasında talep biraz artmışsa da, bu durum fiatları etkilememiştir. Stoklar yeterlidir. Talebin kış mevsimine doğru canlanması beklenmektedir.

b) Pencere Camı :

Pencere camı piyasasında talepler gittikçe gelişmektedir. Bu durum 2, 3, 5, 6, ve 7 mm. lik camlarda stokların erimesine ve arz sıkıntısının başlamasına yol açmıştır. Çayırova fabrikasının üretimi, yüksek fırının tamiri dolayısıyla talebi karşılayacak seviyede değildir. Ancak 1967 Eylül devresinde tamirin biterek üretimin hızlanması beklenmektedir.

Buzlu cam piyasası durgunluğunu muhafaza etmektedir. Polonya, Romanya, Çekoslovakya ve Macaristan'dan gelen ithâl malları dolayısıyla arz çok bollaşmış ve fiatların 28 TL. na kadar gerilemesine sebep olmuştur. Talebin artması beklendiğinden fiatların istikrar bulacağı sanılmaktadır.

B — İnşaat Malzemesi :

1 — Yuvarlak Demir :

İnşaat malzemesi piyasası canlı olmakla beraber, küçük tahsislerinin talebi karşıladığı ve fabrikaların muntazam satışları dolayısıyla arzın kolay ve bol olduğu anlaşılmaktadır. Fabrika satışlarının gelişmesi, Karabük mamûllerinin tanzim satışları arzı, fiatların 2-5 kuruş gerilemesini dahi sağlamıştır.

1967 Ağustos sonu itibarile fabrika satış fiatları şöyledir:

6 mm. lik firkete	200 — 205 krş.
6 mm. lik kangal	190 — 192 krş.
8 mm. lik yuvarlak	185 krş.
10 mm. lik yuvarlak	185 krş.
12 mm. lik »	183 krş.
14 mm. lik. »	183 krş.
16 mm. lik »	180 — 183 krş.

Ancak talebin gelişmesi beklendiğinden ve kütük tahsislerinin bir müddet sonra yetersiz olması ifadesi karşısında, fiatların bir miktar yükselmesi beklenmektedir.

2 — Profil Demir :

Profil demir piyasasında durgunluk devam etmektedir. Rusyadan ithâl edilen bir kısım malların piyasaya arzı ile fiyatların gerilediği görülmektedir. Karabük Fabrikasının imalâtı her çeşitte yeterli olduğundan az sürülen kalemlerdeki fiyat gerilemesi 5-10 kuruş arasındadır. Bu devrede yalnız 10 ve 12 mm. lik dört köşe demirlerde, üretimin kısılması sebebiyle 10 kuruşluk bir yükselme olmuştur.

Önümüzdeki devrede fiatlarda hareket beklenmemektedir, zira arz yeterlidir, talep ise yavaştır.

Devre sonu itibarile T demiri ve köşebent fiatları şöyledir:

T Demirleri :

25 × 25 × 3	270 krş.
30 × 30 × 3	270 krş.
35 × 35 × 3	270 krş.
40 × 40 × 3	270 krş.
50 × 50 × 3	265 krş.

Köşebent :

20 × 20 × 3	230 krş.
25 × 25 × 3	225 krş.
30 × 30 × 3	220 krş.
35 × 35 × 4	235 krş.
40 × 40 × 4	215 — 230 krş.
50 × 50 × 5	215 — 230 krş.
60 × 60 × 6	215 — 230 krş.
80 × 80 × 8	220 krş.
100 × 100 × 10	200 krş.

3. Çimento :

Canlı olan çimento piyasasında, arzın tanzim satışları yolu ile düzenlenmesi sebebiyle, fiatlar 12 TL. civarında kalmıştır. Romanyadan gelecek çimento ile, Bartın fabrikası mamûlü 30.000 ton'un piyasaya arzı, fiatları yükseltme eğiliminde olan bazı bayilerin bu arzusunu önlemektedir. Bu durumun devam edeceği anlaşılmaktadır.

Beyaz çimento piyasasında Pınarhisar ve Tarsus mamûllerinin muntazam arzı ile fiatlar 41-43 TL. smda istikrar bulmuştur. Talebin yaz sonunda biraz artması beklendiğinden, arzda husule gelebilecek bir tıkanıklığın, fiyatları yukarıya itmeye sebep olacağı endişesi vardır.

4 — Kereste :

Genellikle her çeşit kereste piyasada mevcut bulunmaktadır. Fiatlarda herhangi bir değişiklik yoktur.

5 — Karo Fayans :

Satışlar canlılığına devam etmektedir. Arzın yeterliği ve rekabet sebebiyle, fi-

yatlar istikrarlı olmuştur. Ancak Bozüyük'ün yeni mamûllerinden 4. üncü kaliteye talep fazladır ve bu durum bu cinste 4 kuruşluk bir fiyat artışı doğurmuştur. İstikrarlı durumu devam eden karo fayans piyasasında fiyat hareketleri beklenmemektedir.

1967 Ağustos sonu itibarile fiatlar şöyledir:

Yerli ekstra	:	96 — 97 krş.
Yerli Standart	:	93 — 94 krş.
Yerli Üçüncü	:	85 krş.
Yerli Dördüncü	:	60 krş.

C — Gıda Maddeleri :

1 — Bakliyat ve Pirinç :

Bir önceki devreden beri durgunluğunu muhafaza eden bakliyat piyasası, ihalelerin artması ile kısmen hareketlenmiştir.

Pirinç piyasası durgunluk içindedir. Mevsim dolayısıyla sebze ve meyvelerin bol olması piyasanın canlanmasını önlemektedir.

2 — Zeytinyağı ve diğer Nebati Yağlar :

Margarin piyasası hareketlidir. Ancak arz bol olduğundan fiatlar sabit kalmaktadır. Zeytinyağ piyasasında durgunluk vardır. Son günlerde makine yağı kaşık yağların piyasaya sürülmüş olması muhtemelen sebep olarak zikredilebilir. Zaten iyi cins zeytinyağ üretimi az olduğundan talep de azdır.

3 — Beyaz Peynir :

Mandıralarda peynir imalâtı sona ermiş bulunmaktadır. Bundan sonra yapılan imalât cüzî partilere inhisar etmektedir. Bu itibarla beyaz peynir fiatlarında bir yükselme beklenmemektedir.

1967 Ağustos sonu itibariyle fiatlar şöyledir.

(Teneke olarak)

Tam yağlı	130 — 160	TL.
Yağlı	110 — 120	TL.
Yarım yağlı	90 — 90	TL.
Yavan	70 — 75	TL.

D — Altın Fiyatları :

1967 Ağustos ayında altın fiyatlarının seyri şöyledir:

	<u>Cumhuriyet</u>	<u>Reşat</u>	<u>İngiliz</u>
1.8.1967	100.40	178.—	125.—
7.8.1967	100.—	177.—	125.—
21.8.1967	99.40	177.50	126.—

E — Toptan Eşya Fiyatları İndeksi :

1958 = 100 itibarile, İstanbul toptan eşya fiatları indeksi 1967 Temmuz ayında 155,5 olmuştur. 1967 Haziran ayı indeksi 158,2; 1966 Temmuz indeksi ise 146,9 idi.

F — Dış Ticaret :

1967 Mayıs ayına ait resmî istatistiklere göre ihracat ve ithalât rakamları şöyledir:

1 — İhracat :

1967 Mayıs ayı ihracatı 255.083.000.- TL. dir. 1966 Mayıs ayı ihracatına nazaran bu rakam 29.216.000 TL. daha fazladır. 1967 Ocak-Mayıs devresi ihracatı ise 1966 yılının aynı devresine nazaran 24.656.000 TL. daha yüksek bir rakama ulaşmıştır. İhracat kalemlerinde, 1967 Mayıs ayı zarfında artış, 1966 Mayıs ayına nazaran incir, tütün, krom cevheri ve pamuk'ta olmuştur. Azalma ise, canlı hayvanlar, üzüm, fındık, tohumlardır.

1967 Mayıs ayı itibarile ihracatımız 1966 Mayıs ayına nazaran A.B.D. Çekoslovakya, Fransa, Hollanda, Irak, İsviçre, İtalya, ve Lübnan'a artma; Batı Almanya, Avusturya, Belçika-Lüksemburg, İngiltere, İsrail, ve Rusya'ya azalma göstermiştir.

2 — İthalât :

1967 Mayıs ayı ithalâtı 468.418.000 TL. dir. Bu rakam 1966 Mayıs ayına nazaran 57.803.000 TL. daha azdır. 1967 Ocak-Mayıs devresi ithalâtı ile 1966 yılının aynı devresi mukayese edilince, içinde bulunduğumuz yıla ait devrede ithalâtın 142.479.000 TL. daha az olduğu görülmektedir.

1967 Mayıs ayı itibarile ithalâtımız 1966 Mayıs ayına nazaran yalnız makineler kaleminde artmış; akaryakıt, ilaç ve boya, mensucat ve iplikler, demir ve çelik, nakil vasıtaları ve don yağı kalemlerinde azalmıştır.

1967 Mayıs ithalâtı ise, 1966 Mayıs ayına nazaran Batı Almanya, Belçika-Lüksemburg, Çekoslovakya, Fransa, Irak, İsrail, ve İtalya'dan artmış; A.B.D. Hollanda, İngiltere, Lübnan ve Rusya'dan azalmıştır.

GRIPIN bas. dis. adale, sinir, lumbago
ve romatizma ağrılarını teskin eder
GRIPIN bayanların muayyen zamanlardaki
eşençelenenada basarı ile kullanılır
GRIPIN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(Yeni Ajans : 6504)

Okuyucu Soruları :

Şişli'den bir okuyucumuzun sorusu :

S o r u : Bazı bankalar tahsil için müşterilerinden aldıkları senetler karşılığında makbuz vermemekte, senetlerin alındığını bir kaç gün sonra bir mektupla bildirmektedirler. Kıymetli evrak niteliğinde olan ticari senetlerin senet sahibinden teslim alındığının bir makbuzla tevşik edilmesi mümkün değildir?

C e v a p : Müşteriler tarafından tahsil edilmek üzere bankaya tevdi edilen senetler tahsile kabul edilmeden evvel bir incelemeye tabi tutulur. Özellikle alınan senetlerin pul ve cirolarının tamam olup olmadığı incelenir. Bu işlem, tevdi edilen senetlerin adedi ve senetler servisinin iş hacmine göre az çok bir zaman aldığından senetlerin tahsile alındığını bildiren makbuzun müşteriye derhal verilmesi ekseriya mümkün olmaz. Ancak bu güçlük senetlerin bankaya tevdi edilmiş olduğunu tevşik eden bir makbuzun müşteriye verilmesine mani değildir.

Fatih'ten bir okuyucumuzun sorusu :

S o r u : Bankalar kendilerine ibraz edilen çeklerdeki ciroların doğruluğunu kontrol etmekle mükellefmidir? Bu konuda mevcut kanunî hükmün açıklanmasını rica ederim.

C e v a p : Ticaret Kanununun 713. maddesindeki hükme göre bankalar, muhatap sıfatı ile, çekteki ciranta imzaları arasında muntazam bir teselsülün mevcut olup olmadığını incelemek zorunluluğundadır ve ciranta imzalarının doğruluğunu kontrol etmeye mecbur değildir. Bununla beraber, çek üzerindeki ciranta imzası anormal bir durum gösteriyorsa bankanın böyle bir çeki kabul etmemesi gerekir. Meselâ, bir İktisadi Devlet Teşekkülü lehine tanzim edilmiş veya ciro edilmiş bir çekin usulsüz bir şekilde imzalanarak başka bir şahsa ciro edilmiş olması bankanın dikkatini çekecek bir husustur. Bu gibi hallerde banka, sorumluluktan kurtulabilmek için, ciranta imzasının da sıhhatini kontrol etmek zorunluluğunda kalabilir.

Haberler :

I. Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresi Toplanıyor :

Türk Sevk ve İdare Derneğince düzenlenen «Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresi» 14 - 16 Eylül 1967 tarihleri arasında Hilton Otelinde toplanacaktır.

Tanınmış Türk Sevk ve İdarecileri ile yabancı uzmanların katılacakları kongrede Sevk ve İdarecilik tatbikatında karşılaşılan problemler üzerinde durulacak ve bu alandaki gelişme imkânları incelenecektir.

Memleketimizde ilk defa toplanacak olan Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresine çalışmalarında başarılar dileriz.

«Ortak Pazar ve Türkiye» Semineri

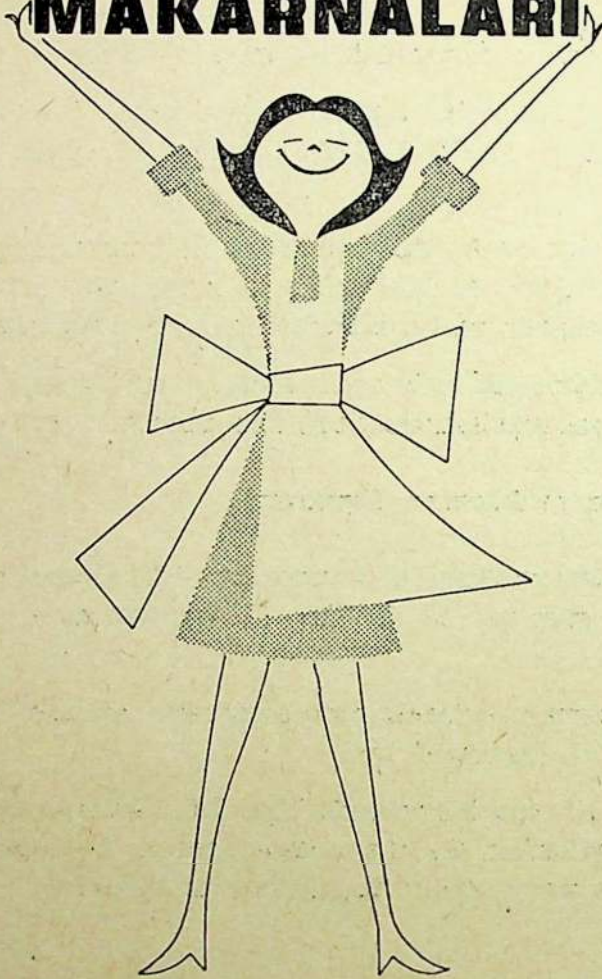
İktisadi Kalkınma Tesisi tarafından düzenlenen «Ortak Pazar ve Türkiye» isimli seminer 14 Eylülde Hilton Otelinde çalışmalarına başlayacaktır.

Sekiz gün devam edecek olan seminere Avrupa Ekonomik Topluluğu uzmanları da katılacaktır.

Seminerde Avrupa Ekonomik topluluğu karşısında Türkiye'nin durumu değişik açılardan ele alınıp incelenecek, özellikle Türk Sanayiinin yapısı ve başlıca problemleri üzerinde durulacaktır.

Bema

MAKARNALARI

DAHA ÜSTÜNÜ YOK

NEFASET, KALİTE, BOL ÇEŞİT

Bema MAKARNALARINDA

HER TURLU
BANKA İŞLERİNİZ ve
IKRAMİYELİ TASARRUF
HESAPLARINIZ İÇİN

İŞİNİZİN ve TALİHİNİZİN ANAHTARIDIR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

SAYIN
HALKIMIZIN
GÖSTERMİŞ
OLDUĞU TEVECCÜH
SAYESİNDE

MEVDUATIMIZ

milyar lirayı aştı...

BANKAMIZA
GÖSTERİLEN GÜVENE
SÜKRANLARIMIZI
SUNARIZ....

ZİRAAT BANKASI